

BELEIDSPLAN ARCHEOLOGIE

gemeente Peel en Maas

Actie	Versie	Actor	Datum
	0.1	S. van Roode	
Opmerkingen OG		M. van der Elsen, R. van der Enden, F. Kortlang	2 maart 2010
Aanpassingen	0.2	S. van Roode	16 april 2010
Opmerkingen OG		M. van der Elsen, R. van der Enden, F. Kortlang	2 juni 2010
Aanpassingen	0.3	S. van Roode	3 juni 2010
Opmerkingen OG		M. van der Elsen, R. van der Enden, M. Vervet, F. Kortlang	14 juni 2010
Aanpassing	0.4	S. van Roode	12 augustus 2010
Opmerkingen OG		R. van der Enden, S. van de Laar, M.	15 december 2010
Aanpassing	0.5	S. van Roode	5 januari 2011
Aanpassing	0.6	S. van Roode	28 januari 2011
aanpassingen	0.7	S. van de Laar	20 april 2011
aanpassingen	0.8	S. van de Laar M. Vervet	27 april 2011
aanpassingen	0.9	S. van de Laar	29 april 11
aanpassingen	1.0	S. van de Laar	4 mei 2011
Aanpassingen	1.1	S. van de Laar	5 mei 2011

Inhoud

INHOUD	3
1 LEESWIJZER EN SAMENVATTING	7
1.1 ARCHEOLOGIEBELEID INZICHTELIJK GEMAAKT!	7
1.2 SAMENVATTING	7
1.3 SAMENVATTING BESLISPUNTEN	8
2 WETTELIJK KADER	13
2.1 VERDRAG VAN VALLETTA	13
2.2 NIEUW WETTELIJK KADER	13
2.3 ARCHEOLOGIE ONDERDEEL VAN DE RUIMTELIJKE ORDENING	14
2.4 DE VERSTOORDER BETAALT	14
2.5 ARCHEOLOGIEBELEID OP PROVINCIAAL NIVEAU	15
2.6 ARCHEOLOGIEBELEID OP GEMEENTELIJK NIVEAU	18
2.7 CONCLUSIE EN UITGANGSPUNTEN	19
3 WAT ZIT ER IN DE BODEM IN PEEL EN MAAS?	21
3.1 WETEN WAT JE HEBT!	21
3.2 DE ARCHEOLOGISCHE BELEIDSKAART VAN PEEL EN MAAS	22
3.3 PEEL EN MAAS DOOR DE EEUWEN HEEN	23
3.4 CONCLUSIE EN UITGANGSPUNTEN	25
4 WAT KAN PEEL EN MAAS MET ARCHEOLOGIE?	26
4.1 KEUZES MAKEN? JA!	26
4.2 KWANTITATIEVE NORMEN	27
4.3 KWALITATIEVE NORMEN	31
4.4 ARCHEOLOGIE (MEER) BENUTTEN?	32
4.5 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	33
5 HOE REGELT PEEL EN MAAS ARCHEOLOGIE?	36
5.1 INLEIDING	36
5.2 WAAROM ARCHEOLOGIE IN DE BESTEMMINGSPANNEN	36
5.3 ARCHEOLOGIE VASTLEGGEN IN DE BESTEMMINGSPANNEN	37
5.4 VERSTORINGENKAART VOOR PEEL EN MAAS	38
5.5 ARCHEOLOGIE EN HANDHAVING	39
5.6 ROL AMATEURARCHEOLOGEN IN PEEL EN MAAS	40
5.7 CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN	41
6 BIJLAGEN	44
6.1 LEESWIJZER	44

BIJLAGE I, II EN III	45
6.2 ARCHEOLOGISCHE WAARDEN- EN VERWACHTINGENKAART PEEL EN MAAS.....	45
6.3 KWANTITATIEVE NORMEN: MATRIX MET ONDERGRENZEN	45
6.4 ARCHEOLOGISCHE BELEIDSKAART	45
BIJLAGE VI	48
6.5 BEGRIPPEN EN AFKORTINGEN	48

Inleiding

Archeologie vormt een formeel onderdeel van ons cultuurhistorisch erfgoed. 99 % van de archeologische resten in Nederland is niet aan het oppervlak zichtbaar, maar is verborgen in de bodem. We noemen dit het bodemarchief. Dit bodemarchief, waarin een groot deel van de informatie over onze geschiedenis is opgeslagen, is maar éénmalig raadpleegbaar. Het bodemarchief is kwetsbaar en niet regenereerbaar. Wat eenmaal verloren is gegaan komt niet meer terug. Door allerlei bodemingrepen vanwege woningbouw, infrastructuur, natuurontwikkeling en intensivering van de landbouw, verdwijnt dit bodemarchief in ras tempo. Om te voorkomen dat de bodem in ons land verandert in een 'cultuurhistorische woestijn' is in 1992 door Nederland het Europese verdrag van Malta ondertekend. De uitgangspunten van dit verdrag vormen mede de basis voor de nieuwe wet op de Archeologische Monumentenzorg. Een belangrijke verantwoordelijkheid en sturende rol is hierbij neergelegd bij de gemeenten.

Sinds 1 januari 2010 is de nieuwe gemeente Peel en Maas een feit. In zowel de perspectievennota als binnen het coalitieprogramma "Verbinden en Versterken" is als actiepunt opgenomen: "Peel en Maas wil het bewustzijn van de cultuurhistorie bevorderen met een speciale aandacht voor bijzondere gebouwen en historisch erfgoed". Daarnaast wil het college op evenwichtige en pragmatische wijze aandacht geven aan de archeologie. Archeologie en cultuurhistorisch erfgoed vormen een beleidsterrein dat zowel op het terrein van maatschappelijke ontwikkeling als op de omgevingsontwikkeling behoorlijke impact heeft.

De discussie en afwegingen om te komen tot een maatschappelijk verantwoord en uitgebalanceerd archeologiebeleid is niet eenvoudig gebleken. Enerzijds is de gemeente Peel en Maas een unieke, bij uitstek agrarische gemeente, met een enorme diversiteit aan soorten landbouwgewassen en met name een unieke rol voor de aspergeteelt. Peel en Maas is landelijke - en zelfs Europees niveau- een vooraanstaande aspergegemeente. Aspergeteelt en archeologie verdragen elkaar niet altijd vanwege de diepte van de bodemingrepen, noodzakelijk voor de aspergeteelt. Tegelijkertijd heeft de gemeente de verantwoordelijkheid, ook voor onze toekomstige generaties, om zorgvuldig om te gaan met het bodemarchief. Dit betekent bij voorkeur een duurzaam behoud van de resten in de bodem en als het niet anders kan, dan onderzoek door middel van een opgraving. Vandaar is gekozen voor een pragmatisch en verantwoord archeologiebeleid, waarbij aandacht is voor zowel de economische als voor de cultuurhistorische belangen van de burgers.

Archeologie(beleid) in relatie tot de drie kernwaarden.

In de perspectievennota van Peel en Maas wordt gesproken over drie kernwaarden die richting gaan geven aan de ontwikkeling van beleid en

strategische kaders. Deze kernwaarden zijn: duurzaamheid, diversiteit en zelfsturing.

Uiteraard dient het archeologisch beleidsplan aan te sluiten bij deze kernwaarden. Het beleid rondom archeologisch en cultuurhistorisch erfgoed ligt in het verlengde van de kernwaarde *duurzaamheid*. Aandacht voor het verleden en daarmee voor de toekomst is zeer belangrijk. Archeologie kan een duurzaam en beeldbepalend karakter geven aan een gebied of streek. Denk aan een onderscheidend vermogen bij een wijk als 'Schrames'. Goede promotie en marketing zijn hierbij onontbeerlijk. Duurzaamheid kan zelfs als een 'state of mind' worden opgevat, waarbij archeologie en erfgoed mensen prikkelt om duurzaam met materialen, met zichzelf en met anderen om te gaan.

Maar ook vanuit het oogpunt *diversiteit* heeft erfgoed een belangrijke rol. Juist door het behoud van karakteristieke elementen van ons lokale landschap creëert enerzijds een lokale verbintenis van mensen met hun (directe) leefomgeving en anderzijds een (onderscheidende) verscheidenheid tussen dorpen en kernen. Wat is bijvoorbeeld Baarlo zonder haar historische wasplaats en haar kastelen?

Daarnaast willen we binnen de waarde *zelfsturing* aandacht vragen voor archeologie en dit op een goede en pragmatische wijze promoten, waardoor inwoners zelf het belang en de meerwaarde inzien van het behoud van archeologie en cultuurhistorisch erfgoed. Dit leidt ertoe dat de inwoners van Peel en Maas archeologie een warm hart gaan toedragen en zich daar zelf mede verantwoordelijk voor gaan voelen.

Slotsom.

In de voor u liggende beleidsnota worden de beleidsuitgangspunten en hun achtergronden beschreven. Daarnaast is in de nota een instrumentarium aangereikt dat dient ter implementatie van het archeologiebeleid. Ter onderbouwing van het beleid is onderzoek gedaan naar de archeologische waarden binnen de gemeente Peel en Maas. Dit heeft geresulteerd in de archeologische waarden- en verwachtingenkaart Peel en Maas. Hierop zijn alle archeologische vindplaatsen en gebieden aangegeven waar een bepaalde archeologische verwachting aanwezig is. De waardenkaart is vertaald naar een archeologische beleidskaart. Samen met het beleidsplan vormt deze de basis voor het archeologiebeleid.

Met deze instrumenten in huis, is de gemeente Peel en Maas in staat om op verantwoorde wijze een archeologiebeleid te implementeren dat een juiste balans weet te vinden tussen een goede omgang met het archeologisch erfgoed en andere maatschappelijke belangen die bij planontwikkelingen en in de land- en tuinbouw moeten worden gewogen. De beleidsnota is tot stand gekomen binnen de afdeling Ruimte en Samenleving.

1 Leeswijzer en samenvatting

1.1 ARCHEOLOGIEBELEID INZICHTELIJK GEMAAKT!

Beleid op het terrein van de archeologie is niet altijd even gemakkelijk te doorgronden. Gaat het nu om behoud in de bodem (in situ) of mag het ook worden opgegraven? Is een Programma van Eisen nu hetzelfde als een Plan van Aanpak en wat moet daar dan in staan? Mag de gemeente Peel en Maas zelf bepalen wat het behoud, of schrijft het rijk of provincie dat voor? Waar staan die afkortingen nu allemaal voor: NOaA, KNA, RCE, IKAW? Welke bodemingrepen zijn wel onderzoeksplichtig en welke niet? Veel vragen, waarop dit beleidsplan antwoord geeft.

Het archeologiebeleid legt vast hoe de gemeente Peel en Maas met haar bodemarchief omgaat. Die omgang kan het best vertaald worden in drie vragen:

- Wat zit er aan archeologie in de bodem?
- Wat kan ik met archeologie?
- Hoe regel ik archeologie?

In de hoofdstukken 3, 4 en 5 wordt nader ingegaan op deze vragen. In hoofdstuk 2 wordt het wettelijke kader beschreven. Het plan is opgesteld in nauwe samenwerking met de projectgroep archeologie van de gemeente:

Sjoerd van de Laar	adviseur maatschappelijke ontwikkeling
Martijn Vervaeke	adviseur omgevingsontwikkeling
Roland van der Enden	(tijdelijk) uitvoerend medewerker
Sigrid van Roode	adviseur bureau Past-2-Present
Fokko Kortlang	Senior-archeoloog van bureau ArchAeO

Daarnaast is de projectgroep op verschillende momenten aangevuld vanuit het veld. De heer Harry Bouten heeft de inbreng van de verschillende archeologische werkgroepen binnen de gemeente gecoördineerd. Ook vertegenwoordiging van de LLTB, door middel van de heer Bert Vergoossen, is nauw betrokken geweest bij dit project.

Uitwerkingen – zoals de gevolgde systematiek m.b.t. de tot standkoming van de archeologische waarden- en verwachtingenkaart – en relevant kaartmateriaal zijn ter wille van de leesbaarheid van dit plan als bijlage opgenomen.

1.2 SAMENVATTING

Op basis van de Monumentenwet is de gemeente verplicht archeologie op te nemen in haar bestemmingsplannen. Om dit mogelijk te maken zijn de Wet op de Ruimtelijke Ordening, de Wet Milieubeheer, de Ontgrondingenwet en de

Monumentenwet gewijzigd bij het in werking treden van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg.

In het plan dat voor u ligt, zijn maatschappelijke en archeologische aspecten opgenomen en tegen elkaar afgewogen. In het bijzonder is hierbij aandacht besteed aan de landbouw zoals die in de gemeente wordt gepleegd.

1.3 SAMENVATTING BESLISPUNTEN

Op basis van het verdrag van Malta (Valetta, 1992) is sinds september 2007 de Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz) van kracht. De gemeente heeft de wettelijke taak gekregen om verantwoord om te gaan met het archeologisch erfgoed (zorgplicht).

Vanaf 1 januari 2010 is de nieuwe gemeente Peel en Maas een feit. In zowel de perspectievennota als binnen het coalitieprogramma “Verbinden en Versterken” is onder andere als actiepunt: “Peel en Maas wil het bewustzijn van de cultuurhistorie bevorderen met een speciale aandacht voor bijzondere gebouwen en historisch erfgoed” opgenomen. Daarnaast wil het college op evenwichtige en pragmatische wijze aandacht geven aan de archeologie.

De discussie en afweging om te komen tot een maatschappelijk verantwoord en uitgebalanceerd archeologiebeleid is niet eenvoudig gebleken. Enerzijds is de gemeente Peel en Maas een unieke, bij uitstek agrarische gemeente, met een enorme diversiteit aan soorten landbouwgewassen en met name een unieke rol voor de aspergeteelt. Peel en Maas is een landelijk - en zelfs Europees-vooraanstaande aspergegemeente. Tegelijkertijd willen we de belangrijke archeologische resten zo goed mogelijk in de bodem bewaren en als dit niet mogelijk is door middel van opgraving veilig stellen. Vandaar is gekozen voor een pragmatisch en maatschappelijk verantwoord archeologiebeleid, waarbij aandacht is voor zowel het economische belang als het cultuurhistorische belang.

Op basis hiervan zijn onderstaande beleidsuitgangspunten geformuleerd.

1. **Peel en Maas hecht grote waarde aan haar archeologisch erfgoed.**

Archeologie vormt een formeel onderdeel van ons cultuurhistorisch erfgoed. De resten zitten verborgen in de bodem, zijn kwetsbaar en zijn maar eenmalig raadpleegbaar. Om te voorkomen dat dit bodemarchief voorgoed verloren gaat voor toekomstige generatie nemen we maatregelen om dit zo goed mogelijk te beschermen.

2. **Peel en Maas geeft op een evenwichtige en pragmatische wijze aandacht aan archeologie.**

Hierbij houdt de gemeente rekening met zowel de economische als de cultuurhistorische belangen van de burger.

3. Peel en Maas voldoet aan wettelijke verplichtingen omtrent archeologie.

Op basis van het verdrag van Malta (Valetta, 1992) is sinds september 2007 de Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz) van kracht. De gemeente heeft de wettelijke taak gekregen om verantwoord om te gaan met het archeologisch erfgoed (zorgplicht). Sinds de invoering van de Wamz is de gemeente wettelijk verplicht om bij ieder nieuw bestemmingsplan rekening te houden met de archeologische waarden binnen het bestemmingsplan.

4. Peel en Maas stelt de archeologische waarden- en beleidskaart vast en neemt de archeologische waarden op in alle toekomstige bestemmingsplannen.

De gemeente is bij de vaststelling van bestemmingsplannen verplicht om de aanwezige of te verwachten archeologische waarden conform de verwachtingen- en beleidskaart mee te nemen. In planregels wordt voor gebieden met een archeologische (verwachtings)waarde vastgelegd of en wanneer archeologisch onderzoek wordt verplicht gesteld. Concreet zal de verstoorder verplicht worden om voorafgaande aan de versterking van de bodem onderzoek te doen naar de aanwezigheid van archeologische resten.

5. Peel en Maas kiest voor verschillende archeologische (verwachtings)waarden.

De gemeente Peel en Maas kent zeven verschillende archeologische waardecategorieën:

1. Wettelijk beschermde archeologische monumenten (waarde-archeologie 1)
2. Terreinen van zeer hoge archeologische waarde (waarde-archeologie 2)
3. Terreinen van hoge archeologische waarde (waarde-archeologie 3)
4. Terreinen met een hoge archeologische verwachtingswaarde (waarde-archeologie 4)
5. Terreinen met een middelhoge archeologische verwachtingswaarde (waarde-archeologie 5)
6. Gebieden met een lage archeologische verwachtingswaarde
7. Gebieden zonder een archeologische verwachting.

6. Peel en Maas hanteert voor de ondergrens onderzoeksplicht verschillende verstoringsoppervlakten bij verschillende archeologische verwachtingswaarden:

De Wet op de archeologische monumentenzorg stelt een oppervlakteondergrens voor bodemingrepen van 100 m² waarvoor een onderzoeksplicht geldt. De gemeente mag van deze ondergrens gemotiveerd afwijken. Een diepteondergrens is wettelijk nooit vastgelegd, maar wordt in Nederland standaard meestal op 30 cm gehouden. Dat wil zeggen dat bij bodemingrepen groter én dieper dan deze ondergrenzen onderzoek verplicht is naar de archeologische waarden in het gebied.

De gemeente Peel en Maas wijkt gemotiveerd af van deze 100 m2 ondergrens voor de diverse waardecategorieën:

1. Bij wettelijk beschermde monumenten is bij planinitiatieven altijd een vergunning van het rijk nodig;
2. Bij terreinen met een vastgestelde zeer hoge archeologische waarde blijft de ondergrens 100 m2;
3. Bij terreinen met een vastgestelde hoge archeologische waarde zoals de historische kernen wordt de ondergrens 250 m2;
4. Bij terreinen met een hoge archeologische verwachting wordt de ondergrens gesteld op 250 m2;
5. Bij terreinen met een middelhoge archeologische verwachting wordt de ondergrens op 2.500 m2 gesteld.
6. Aan een lage archeologische verwachting zijn geen nadere onderzoeksvoorschriften verbonden.
7. Aan terreinen zonder archeologische verwachtingen zijn geen nadere onderzoeksvoorschriften verbonden.

7. Peel en Maas stelt twee diepteondergrenzen vast.

In plaats van de huidige gangbare diepte-ondergrens van 30 cm, hanteert de gemeente generiek een diepte van 40 cm bij terreinen met een archeologische (verwachtings)waarde. Voor gebieden met een lage verwachtingswaarde geldt geen diepte-ondergrens. Voor terreinen waarvan vaststaat dat deze door moderne agrarische bewerking dieper zijn bewerkt geldt een nog nader te bepalen diepte-ondergrens. Zie hieronder.

8. Peel en Maas legt op maatschappelijk verantwoorde wijze de juiste aandacht bij de archeologisch waardevolle gebieden. Onderzoeksplicht geldt dus alleen bij terreinen met een archeologische (verwachtings)waarde als beide ondergrenzen (oppervlakte én diepte) bij bodemingrepen worden overschreden.

9. Peel en Maas omarmt het in de Wamz vastgestelde principe: de verstoorder betaalt.

Bij een bodemingreep waarbij beide ondergrenzen worden overschreden is een onderzoek noodzakelijk. Uit inventariserend onderzoek zal blijken of er archeologische resten in het plangebied aanwezig zijn. Indien geen behoudenswaardige archeologisch resten aangetroffen of te verwachten zijn, dan is nader onderzoek niet nodig. Indien deze wel aanwezig zijn, wordt vervolgens bekeken of en welke maatregelen nodig zijn (bescherming door behoud in de bodem of opgraven). De kosten van het (voor)onderzoek en eventuele maatregelen ter bescherming van de resten zijn voor rekening van de initiatiefnemer.

10. Peel en Maas kiest ervoor om regulier agrarisch grondgebruik en bestaande bouwvlakken van agrariërs vrij te geven.

Dat wil zeggen dat bij regulier agrarisch grondgebruik (o.a. ploegen tot een diepte van max. 40 cm) geen nadere onderzoeksplicht geldt, ongeacht de

archeologische verwachtingswaarde van dat gebied. Daarnaast worden de agrarische bouwvlakken (zoals opgenomen in het nieuwe bestemmingsplan buitengebied) uitgezonderd van de dubbelbestemming archeologie. Archeologische vondsten die tijdens graafwerkzaamheden aangetroffen worden, dienen conform de monumentenwet echter wel gemeld te worden.

11. Peel en Maas houdt rekening met de mate van verstoring van moderne woonwijken en bedrijventerreinen.

Bij moderne (naoorlogse) woonwijken en bedrijventerreinen wordt in gebieden met een hoge archeologische verwachting rekening gehouden met de te verwachten mate van verstoring van eventueel aanwezige archeologische resten. Een hoge verwachtingswaarde wordt waar mogelijk beredeneerd bijgesteld tot bijvoorbeeld een middelhoge verwachtingswaarde, waardoor de ondergrenzen onderzoeksplicht worden verruimd.

12. Peel en Maas neemt voorschriften voor archeologie op via de nieuwe bestemmingsplannen.

De gemeente heeft ook een mogelijkheid om via een erfgoedverordening voorschriften wat betreft archeologie op te nemen vooruitlopend op nieuwe bestemmingsplannen. De gemeente Peel en Maas kiest er echter expliciet voor om de nieuwe beleidsregels voor de conditie archeologie bij actualisering van bestemmingsplannen, mee te nemen. Concreet betekent dit dat alle bestemmingsplannen uiterlijk in 2013 archeologie-proof zijn.

13. Peel en Maas stelt een verstoringenkaart op.

De gemeente Peel en Maas faciliteert de potentiële agrarische verstoorder door het opstellen van een bewerkingsdieptekaart (verstoringenkaart) en het beredeneerd aanpassen van de ondergrens verstoringdiepte naar een gemiddelde bewerkingsdiepte. Alle percelen waarvan de bodem in de laatste decennia door agrarische bodembewerking, specifiek t.b.v. asperge- en schorsenerenteelt en boomteelt tot grotere diepte (> 40 cm) zijn bewerkt worden daar waar mogelijk in kaart gebracht. Na een representatieve steekproef worden deze percelen voor wat betreft de diepte-ondergrens archeologische onderzoeksplicht in plaats van 40 cm norm, vrijgesteld tot een beredeneerde generieke diepte. Er wordt vanuit gegaan dat tot deze bewerkte diepte geen behoudenswaardige archeologie meer aanwezig is.

14. Peel en Maas kiest voor een steekproef van 10% voor het bepalen van de bewerkingsdiepte.

Om een verantwoorde afweging te kunnen maken, dient de dieptevrijstelling beredeneerd en onderbouwd te zijn. Peel en Maas kiest voor een steekproefsgewijze controle van 10 % van het totale oppervlak van de geïnventariseerde, diep bewerkte percelen.

15. Peel en Maas faciliteert de amateurarcheologen.

De rol van amateurarcheologen wordt vergroot. De amateurarcheologen kunnen een waardevolle bijdrage leveren aan de voorlichting van burgers (loketfunctie: kennis en kunde), maatwerk en begeleiding leveren bij (niet onderzoeksplichtig) bodemonderzoek en assisteren bij professionele opgravingen. Uiteindelijk leidt de inzet van amateurarcheologen tot een verfijning van de beleidskaart en het inperken van risico's bij toevalsvondsten.

16. Peel en Maas houdt toezicht op mogelijke overtreding van het archeologiebeleid.

Het toezicht op de planregels uit de bestemmingsplannen voor archeologie worden meegenomen bij gebiedstoezicht door gemeentelijke toezichthouders en handhavers in de gebieden met middelhoge en (zeer) hoge verwachtingswaarde. Door middel van de facilitering in het kader van dieptebewerking is de gemeente zacht aan de voorkant maar hard aan de achterkant. Als bij controle blijkt dat illegale diepe grondbewerking plaatsvinden zonder dat er onderzoek is verricht naar de archeologische waarden zal gehandhaafd worden.

Bronzen beeldje van de god
Mercurius, gevonden in
Helden-Schrames

2 Wettelijk kader

2.1 VERDRAG VAN VALLETTA

In 1992 ondertekende de toenmalige staatssecretaris van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, mevr. H. d'Ancona, het verdrag van Valletta. Met dit verdrag, beter bekend als het verdrag van Malta, wil de Raad van Europa het archeologische erfgoed in Europa beter beschermen. Reden van deze zorg: het Europees archeologisch erfgoed dreigt te worden aangetast en vernietigd door een steeds grotere economische welvaart: door bodemverstoringen maar bijvoorbeeld ook door natuurlijke processen.

Doelstelling van het verdrag is het bodemarchief zo veel mogelijk te behouden, bij voorkeur in de bodem. Daarvoor dienen de belangen van de archeologie onderdeel uit te gaan maken van het ruimtelijke ordeningsproces. Immers, in de ruimtelijke ordening worden besluiten genomen die grote gevolgen kunnen hebben voor het bodemarchief. Daarnaast introduceert het verdrag een nieuw principe: *de verstoorder-betaalt*. Dit naar analogie van het vervuiler-betaalt-principe uit de milieuwereeld.

2.2 NIEUW WETTELIJK KADER

Wamz

Na jarenlange discussie over de wijze van invoering van het verdrag in Nederland is de implementatie in 2007 een feit. Op 1 september 2007 is de **Wet op de archeologische monumentenzorg** (Wamz) in werking getreden. Deze wet wijzigt de Monumentenwet en een aantal andere wetten (zie onder).

Ook het uitgangspunt van de wet is om archeologische waarden in de bodem te laten zitten. In archeologietermen heet dat: 'behoud in situ'. In een enkel geval lukt behoud in de bodem, maar in de meeste situaties niet. De beschikbare ruimte in Nederland is vaak gewoon te beperkt om op een alternatieve plek huizen te bouwen of een bedrijventerrein ergens anders aan te leggen.

De afgelopen decennia is de bodem in Nederland op veel plaatsen geroerd. Door woningbouw, dijk aanleg, zand- en grindwinning en of door de aanleg van vele kilometers spoor. Veel archeologische vondsten zijn daardoor verloren gegaan. De Wet op de archeologische monumentenzorg brengt daar nu verandering in. Bodemverstoringen vinden nog altijd plaats, maar niet nadat er eerst archeologisch vooronderzoek heeft plaatsgevonden, er is vastgesteld of het om belangrijke archeologische sporen gaat en vervolgens is vastgesteld hoe met die archeologische informatie om te gaan.

2.3

ARCHEOLOGIE ONDERDEEL VAN DE RUIMTELIJKE ORDENING

Monumenten
wet

Het verdrag geeft aan dat het belangrijk is dat in de ruimtelijke ordening rekening wordt gehouden met het belang van de archeologie. In de Monumentenwet is daarom vastgelegd dat gemeenten bij de vaststelling van nieuwe bestemmingsplannen, of bij vrijstellingen op bestaande plannen, aan moeten geven welke archeologische waarden er in de bodem zitten en hoe de gemeente denkt daar mee om te gaan (zie de artikelen 38 t/m 41 Monumentenwet 1988). In de uitvoering bij bouw-, aanleg- en sloopvergunningen kunnen gemeenten dan archeologische eisen stellen aan de aanvragers. Dit betekent dat het instrumentarium van de Wro nu ook gebruikt kan worden om archeologie in te verankeren. Structuurvisies, streekplannen en bestemmingsplannen vormen een planologisch instrument waarin archeologie geborgd wordt. De wijze waarop deze instrumenten tot stand komen, staat opgenomen in de Wro.

Wro

Wet
Milieubeheer

Daarnaast is in de Wet Milieubeheer opgenomen dat archeologie een verplicht te onderzoeken aspect is in het kader van mer-plichtige bodemverstoringen. Dan gaat het dus om de planning van grote uitvoeringswerken (dijkverzwaringen, wegen, grootschalige nieuwbouwprojecten etc.). Tenslotte is in de Ontgrondingenwet opgenomen de verplichting tot archeologisch vooronderzoek bij werken waarvoor een ontgrondingvergunning nodig is. Ontgrondingen zijn immers zeer destructief voor het bodemarchief.

Ontgrondingen
wet

De wet bevat daarnaast bepalingen wie in Nederland mag opgraven, wie eigenaar is van opgegraven archeologische vondsten, waar vondstmateriaal moet worden opgeslagen, welke opgravingsinformatie aan wie moet worden gemeld, of er sprake is van planschade, etc.

2.4

DE VERSTOORDER BETAALT

De milieuwereeld kent al lange tijd het principe van de-vervuiler-betaalt. De Wet op de archeologische monumentenzorg introduceert in Nederland het verstoorder-betaalt-principe. De redenering hierachter is dat initiatiefnemers van winstgevende projecten schade toebrengen aan het bodemarchief en daarom de kosten voor het behoud ervan voor hun rekening moeten nemen. Het antwoord op de vraag wie de verstoorder is, is afhankelijk in welke fase van de ruimtelijke ontwikkeling er rekening wordt gehouden met de archeologie.

De gemeente betaalt wanneer de gemeente onderzoek wil laten uitvoeren in het kader van het opstellen van een bestemmingsplan, en wanneer de gemeente zelf de ontwikkelaar is. Als een gemeente ervoor kiest bij het bestemmingsplan archeologisch vooronderzoek te laten verrichten, dan zijn de kosten van dit vooronderzoek, en mogelijke vervolgcosten bijvoorbeeld voor een opgraving, voor de gemeente. Kosten zijn via de grondexploitatie te verhalen. De gemeente geldt in dat geval als de veroorzaker. Als de gemeente hier niet, of in beperkte mate, voor kiest zal archeologisch vooronderzoek uitgevoerd moeten worden in het

kader van de afgifte van omgevingsvergunningen voor de activiteit bouwen, aanleggen, of slopen. In dit geval zijn de kosten van archeologisch vooronderzoek en mogelijke andere kosten, bijvoorbeeld voor een opgraving, voor rekening van de vergunningaanvrager.

Wabo

De in werking treding van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) heeft tot gevolg dat toestemmingen die op grond van allerlei verschillende wetten zijn vereist en in de vorm van verschillende vergunningen, ontheffingen e.d. zijn voorgeschreven, worden vervangen door de omgevingsvergunning. De Wabo wil de besluitvorming van de overheid transparanter, effectiever en meer klantgericht maken. Dat wordt bereikt doordat iemand die een project wil realiseren voor het gehele project één vergunning kan aanvragen. Aanvragen voor een omgevingsvergunning worden getoetst aan het geldende bestemmingsplan. Hier ligt dan ook de koppeling met de archeologie.

2.5 ARCHEOLOGIEBELEID OP PROVINCIAAL NIVEAU

Het archeologiebeleid van de provincie Limburg is in het algemeen voorwaardenscheppend van karakter. De provincie voert zelf geen archeologisch onderzoek uit maar schept randvoorwaarden waarbinnen goed en verantwoordelijk beleid tot stand kan komen. Binnen het archeologiebeleid van de gemeente zijn de volgende beleidsstukken relevant:

- een inhoudelijke onderzoeksagenda, gebaseerd op een evaluatie van uitgevoerd onderzoek en bestaande kennislacunes
- een overzicht van provinciale aandachtsgebieden.

Beide beleidsstukken worden hieronder kort toegelicht.

Het beleid van de provincie Limburg draagt bij aan de volgende doelstellingen:

- duurzaam behoud en beheer van het archeologisch erfgoed op locatie;
- duurzaam behoud en beheer van het archeologisch erfgoed in het depot als behoud *in situ* onmogelijk blijkt, en
- vergroting van het archeologische draagvlak in de provincie Limburg.

De eerste doelstelling realiseert de provincie Limburg o.a. door het subsidiëren van gemeentelijke archeologische waarden- en verwachtingenkaarten. Maar ook een voorbeeldproject als de VIA BELGICA kan gezien worden als een interessante provinciale bijdrage hoe om te gaan met in de bodem aanwezig archeologisch waardevol erfgoed. Uiteraard draagt het project VIA BELGICA ook bij aan het vergroten van het archeologisch draagvlak in de provincie. Daarnaast levert de provincie een inhoudelijke bijdrage door middel van de provinciale onderzoeksagenda. Hierin is voor de verschillende tijdsperioden een inventarisatie gemaakt van uitgevoerd onderzoek, de kenniswinst die daarmee is opgedaan en de onderzoeksthema's die onderbelicht zijn gebleven.

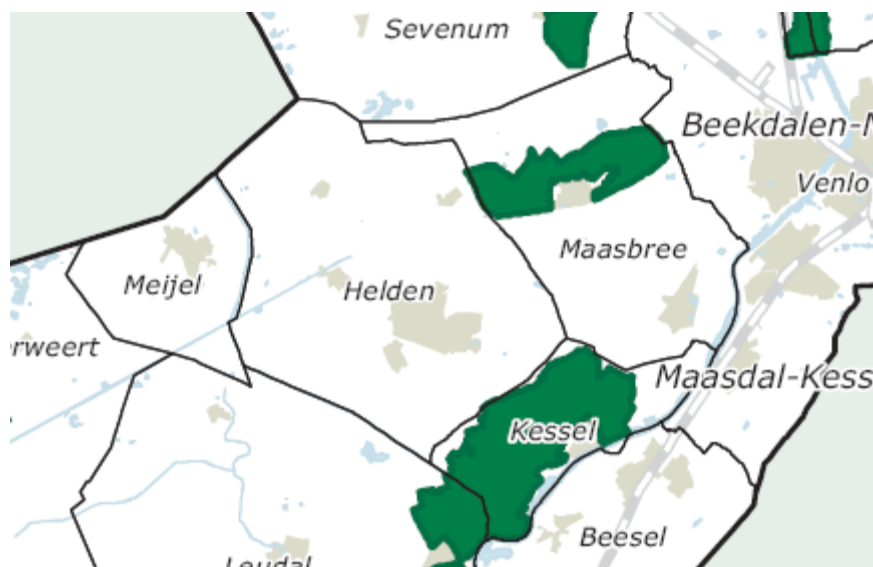

Om de tweede doelstelling te realiseren onderhoudt de provincie het Provinciaal Depot Bodemvondsten Limburg, gevestigd te Maastricht (depotruimtes van het Centre Ceramique). Archeologische opgravingsbedrijven kunnen hier hun vondsten deponeren. Daarnaast stelt het depot archeologische objecten beschikbaar voor exposities en wetenschappelijk onderzoek. Burgers kunnen hun vondsten melden bij het archeologisch depot.

Om gemeenten bewust te maken van hun cultuurhistorie – en daarmee ook van hun archeologische bodemschatten – heeft de provincie een cultuurhistorische waardenkaart samengesteld. Op deze kaart staan ook – zij het op een vrij grove schaal – belangrijke archeologische waarden en verwachtingen vermeld. De kaart is in vergelijking met de door het rijk opgestelde Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) een verfijning van het inzicht in de aanwezige archeologische waarden en verwachtingen in Limburg. De eigen gemeentelijke waarden- en verwachtingenkaart geeft evenwel een nog verfijnder en dus beter beeld van de aanwezige en te verwachten archeologische waarden. Vergroting van het draagvlak voor archeologie geschiedt uiteraard ook door het mede door de provincie ondersteunde Steunpunt Archeologie en Monumenten Limburg (SAM) te Roermond.

Wro

Een belangrijke rol, als het gaat om het realiseren van een zorgvuldige omgang met het bodemarchief, heeft de provincie op basis van de ruimtelijke ordeningswetgeving. Op basis van de Wro kon de provincie goedkeuring onthouden aan bestemmingsplannen als er in het desbetreffende plan geen of onvoldoende rekening was gehouden met de in het geding zijnde archeologische waarden. Met de inwerkingtreding van Wro is die provinciale bevoegdheid, veranderd. De provincie Limburg heeft te kennen gegeven de bestemmingsplannen van de Limburgse gemeenten, voorzover het de archeologie betreft, alleen nog te toetsen op het provinciale belang. Dit provinciale belang heeft de provincie vormgegeven met het aanwijzen van zogenaamde aandachtsgebieden. Twee van de door de provincie aangewezen aandachtsgebieden bevinden zich op het grondgebied van de gemeente Peel en Maas, te weten het onderzoeksgebied Maasdal-Kessel en het onderzoeksgebied Beekdalen-Noord.

Hierover schrijft de provincie het volgende:

Maasdal

“ Deze regio heeft voor alle perioden verreweg het meeste onderzoekspotentieel. Als onderzoekskader geldt het Wetenschappelijk Beleidsplan van de Maaswerken. De plannen voor de Grensmaas en Zandmaas vormen een bedreiging maar bieden ook kansen voor onderzoek van het archeologisch erfgoed. Een eerste begin is daarmee al gemaakt tijdens het inventariserend veldonderzoek in de Maaswerken. Momenteel staan opgravingen bij Borgharen, Itteren en Lomm op het programma. ” ¹

Beekdalen-Noord

“ De archeologische waarde van de beekdalen is de laatste jaren steeds duidelijker komen vast te staan. Bij beekherstelprojecten hebben bureaustudies en archeologisch veldwerk geleid tot de ontdekking van waardevolle archeologische resten die soms door planaanpassing behouden konden blijven. Als onderzoekskader geldt de Richtlijn archeologisch onderzoek van beekdalen in Pleistoceen Nederland (RACM, 2007)”

Om er op toe te zien dat binnen de aandachtsgebieden op verantwoorde wijze met archeologie wordt omgegaan, zullen PvA's, PvE's en rapporten van archeologisch onderzoek in de aandachtsgebieden getoetst worden door de provincie. Verder gaf de provincie aan dat “met de gemeenten afspraken worden gemaakt over de te volgen procedure wanneer een plan gerealiseerd moet worden in een archeologisch aandachtsgebied. Dat geldt zowel voor concrete plannen waarvan de initiatiefnemer bekend is, als voor ruimtelijke

¹ Bron: Provinciale archeologische aandachtsgebieden, archeologisch selectiedocument, Maastricht, 13 maart 2008, Afdeling Cultuur, Welzijn en Zorg., pagina 24

ontwikkelingen die pas op langere termijn zullen worden gerealiseerd. De provincie zal in beide gevallen bevorderen dat het archeologisch onderzoek in een vroegtijdig stadium wordt opgepakt”². Voor wat betreft toekomstige bodemverstoringen in dit gebied is het dus zaak voor de gemeente Peel en Maas in een vroegtijdig stadium hierover contact te zoeken met de provincie Limburg. Tot het moment dat de aandachtsgebieden zijn opgenomen in de provinciale verordening, is het strikt genomen niet verplicht meer aandacht aan deze gebieden te besteden. In de praktijk echter zal de provincie zienswijzen indienen op bestemmingsplannen waarin deze aandachtsgebieden niet naar tevredenheid zijn opgenomen. Het is dan ook zeer aan te raden zorgvuldig met deze aandachtsgebieden om te gaan bij het opstellen van nieuwe bestemmingsplannen.

2.6 ARCHEOLOGIEBELEID OP GEMEENTELIJK NIVEAU

Het belangrijkste instrument waarmee de gemeente Peel en Maas een zorgvuldige omgang met haar bodemarchief kan realiseren is het bestemmingsplan. De Monumentenwet 1988 schrijft dat ook verplicht voor:

Monumenten
wet

De gemeenteraad houdt bij de vaststelling van een bestemmingsplan of een beheersverordening als bedoeld in artikel 3.1, onderscheidenlijk artikel 3.38, van de Wet ruimtelijke ordening en bij de bestemming van de in het plan begrepen grond, rekening met de in de grond aanwezige dan wel te verwachten monumenten. (art 38a)

In nieuwe bestemmingsplannen en bij vrijstellingen dienen gemeenten dus aan te geven welke archeologische waarden in het geding zijn en hoe de gemeente daarmee wenst om te gaan.

De wetgever heeft destijds deze verplichting bewust beperkt tot *nieuwe* bestemmingsplannen en *projectenbesluiten* (inmiddels vervangen door het “Wabo-projectbesluit”) omdat het uiteraard ondoenlijk was van gemeenten te verlangen alle bestemmingsplannen – dus ook bestaande – aan te passen. In de praktijk betekent dit dat in elke gemeente, in de loop der jaren, hoe langer hoe meer bestemmingsplannen bepalingen bevatten waarin de conditie archeologie geregeld is.

Wro

Het nadeel hiervan is dat niet alle bestemmingsplannen een regeling bevatten omtrent een zorgvuldige omgang met het bodemarchief. Om hieraan tegemoet te komen heeft de wetgever de provincies de mogelijkheid gegeven zogenaamde archeologische attentiegebieden aan te wijzen. Het rechtsgevolg van een dergelijke aanwijzing is dat gemeenten worden verplicht de in het attentiegebied liggende bestemmingsplannen aan te passen. De provincie Limburg heeft, evenals alle andere provincies in Nederland, geen gebruik gemaakt van deze mogelijkheid.

² Idem, pagina 32

Wabo

Met het in werking treden van de Wabo is het projectbesluit uit de Wro komen te vervallen. Hiervoor is de omgevingsvergunning met ruimtelijke afwijking ex. Art. 2.1 lid 1 onder c Wabo in de plaats gekomen. In de volksmond wordt wel gesproken over het “Wabo-projectbesluit”. Omdat hier sprake is van ontwikkelingen die in strijd zijn met het geldende bestemmingsplan zal bij het verlenen van deze omgevingsvergunning getoetst moeten worden op de aanwezigheid van archeologische waarden in het betreffende gebied.

Dit alles laat natuurlijk onverlet dat er de komende jaren in veel gemeenten bestemmingsplannen vigeren, die geen bepalingen bevatten omtrent de archeologie. Om in die leemte te voorzien heeft de wetgever de mogelijkheid van een (monumenten)verordening aangereikt.

In Hoofdstuk 5 zal verder op deze materie worden ingegaan en zal worden aangegeven met welk beleidsinstrument de gemeente Peel en Maas de omgang met haar bodemarchief het beste regelt.

2.7 CONCLUSIE EN UITGANGSPUNTEN

De Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz) heeft de zorg voor het bodemarchief in hoofdzaak bij gemeenten neergelegd. Op basis van de Wro heeft de provincie altijd nog een toetsende rol als het gaat om de conditie archeologie in nieuwe bestemmingsplannen; echter de provincie Limburg heeft aangegeven alleen te zullen toetsen op het provinciale archeologische belang. Goede afstemming tussen de gemeente Peel en Maas en de provincie met betrekking tot voorgenomen bodemingrepen in de provinciale aandachtsgebieden is dan ook wenselijk en bevordert een vlotte totstandkoming van het bestemmingsplan. Het rijk is geen direct betrokken partner als het gaat om het opstellen van gemeentelijk archeologiebeleid.

Uitgangspunten van gemeentelijk beleid:

Op basis van bovengenoemde wet- en regelgeving stelt de gemeente Peel en Maas de volgende uitgangspunten vast:

Peel en Maas hecht grote waarde aan haar archeologisch erfgoed.

Archeologie vormt een formeel onderdeel van ons cultuurhistorisch erfgoed. De resten zitten verborgen in de bodem, zijn kwetsbaar en zijn maar eenmalig raadpleegbaar. Om te voorkomen dat dit bodemarchief voorgoed verloren gaat voor toekomstige generatie nemen we maatregelen om dit zo goed mogelijk te beschermen.

Peel en Maas geeft op een evenwichtige en pragmatische wijze aandacht aan archeologie:

Hierbij houdt de gemeente rekening met zowel de economische als de cultuurhistorische belangen van de burger.

Peel en Maas voldoet aan wettelijke verplichtingen omtrent archeologie:

Op basis van het verdrag van Malta (1992) is sinds september 2007 de Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz) van kracht. De gemeente heeft de wettelijke taak gekregen om verantwoord om te gaan met het archeologisch erfgoed (zorgplicht). Sinds de invoering van de Wamz is de gemeente wettelijk verplicht om bij ieder nieuw bestemmingsplan rekening te houden met de archeologische waarden binnen het bestemmingsplan .

Peel en Maas omarmt het in de Wamz vastgestelde principe: de verstoorder betaalt.

Bij een bodemingreep waarbij beide ondergrenzen worden overschreden is een onderzoek noodzakelijk. Uit inventariserend onderzoek zal blijken of er archeologische resten in het plangebied aanwezig zijn. Indien geen behoudenswaardige archeologisch resten aangetroffen of te verwachten zijn, dan is nader onderzoek niet nodig. Indien deze wel aanwezig zijn, wordt vervolgens bekeken of en welke maatregelen nodig zijn (bescherming door behoud in de bodem of opgraven). De kosten van het (voor)onderzoek en eventuele maatregelen ter bescherming van de resten zijn voor rekening van de initiatiefnemer.

3 Wat zit er in de bodem in Peel en Maas?

Archeologische waarden- en verwachtingenkaart

3.1 WETEN WAT JE HEBT!

Beleid op het terrein van archeologie kan alleen zinvol en effectief zijn als je als gemeente weet welke bodemschatten er in de bodem aanwezig zijn. Maar het gaat niet alleen om *gekende* archeologische waarden of de door de provincie en het rijk als belangrijk aangemerkte zogenaamde AMK-terreinen in de gemeente.

Opstellen van een waarden- en verwachtingenkaart.

Archeologiebeleid is ook vooruit zien en vooruit denken. Rekening houden met mogelijk te *verwachten* archeologische waarden in de bodem. Om bijvoorbeeld in te schatten of een toekomstige bouwlocatie te maken krijgt met archeologiekosten. Die kosten kunnen dan opgenomen worden in de exploitatie van het te ontwikkelen gebied. Of door vast te stellen dat een te ontwikkelen gebied een lage archeologische verwachting kent. In dat geval hoeft er geen vooronderzoek plaats te vinden en hoeft er geen rekening te worden gehouden met opgravingskosten. Door de gekende en te verwachten archeologische waarden in kaart te brengen dient de kaart als kompas voor de gemeente en voor ontwikkelaars bij mogelijke locatiekeuzen. Tevens geeft de kaart op voorhand al een indicatie dat er archeologiekosten kunnen optreden of dat die afwezig zijn.

Van oud naar nieuw gemeentelijk beleid

Voordat de gemeente de nieuwe verwachtingenkaart en uitgangspunten vaststelt, moeten de huidige bouwplannen getoetst worden aan de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW). Nadelen van deze kaart waren de onnauwkeurigheid van de landdekkende kaart (grote schaal) en het feit dat deze kaart is opgesteld zonder specifieke archeologische bureau- of terreinstudies. Hierdoor werden vaak onnodige archeologische onderzoeken uitgevoerd.

De verwachtingenkaart van Peel en Maas

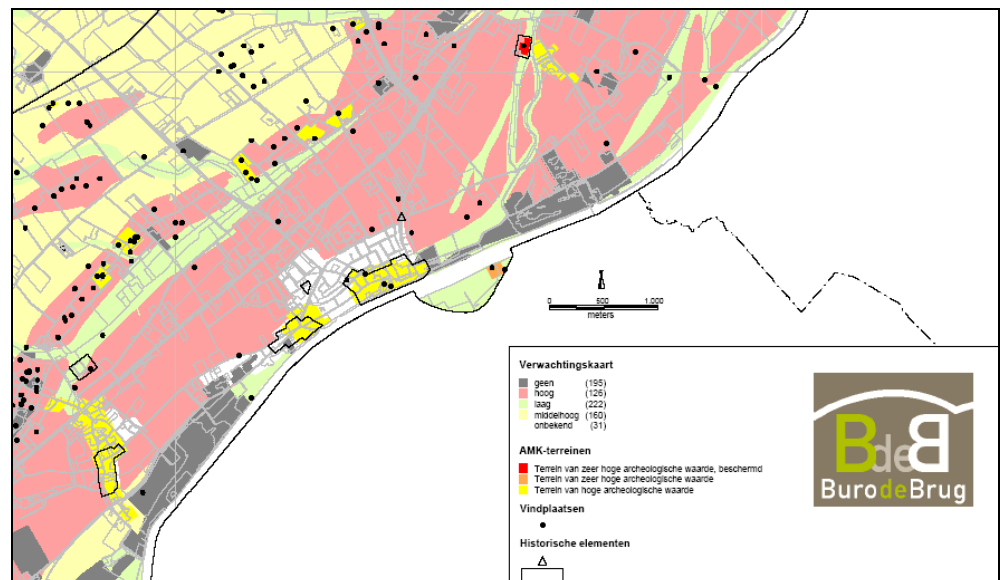
De verwachtingen- en waardenkaart is een kaart die voor het hele grondgebied van Peel en Maas aangeeft hoe hoog de trefkans is dat er in een bepaald gebied archeologische resten worden gevonden. De kaart is opgesteld door bureau Buro de Brug. De archeologische waarden- en verwachtingenkaart is op basis van grondig bureauonderzoek en aanvullend veldonderzoek samengesteld. Verder is gebruik gemaakt van bodemkundige- en geomorfologische gegevens, historische geografie, verstoringsgegevens en archeologische informatie(in samenwerking met de lokale heemkundeverenigingen). Daarmee is de kaart een feitelijk gegeven en kan niet zonder meer worden aangepast. Aanpassing van de kaart kan

bijvoorbeeld geschieden wanneer er nieuwe vondsten worden gedaan of wanneer gebieden conform vergunning archeologisch worden onderzocht. Deze onderzoeken kunnen aantonen dat verwachtingswaarden moeten worden bijgesteld. Met het vaststellen van de verwachtingenkaart is er sprake van een vermindering van ruim 2.000 ha aan landbouwgrond aan onderzoeksgebied! Een groot formaat kaart bevindt zich als separate bijlage bij dit beleidsplan. De kaart is ook digitaal beschikbaar voor de gemeente Peel en Maas. De gemeente Peel en Maas houdt deze kaart in de toekomst zelf bij.

Het kaartbeeld is besproken met de provincie Limburg en kwam mede tot stand dankzij de enorme inzet en bijzonder nuttige informatie van kenners van het lokale bodemarchief³, namelijk de lokale amateurarcheologen. Hieronder staat een kleine uitsnede van de voor de gemeente Peel en Maas opgestelde archeologische waarden- en verwachtingenkaart.

Uitsnede uit de archeologische waarden- en verwachtingen kaart van Peel en Maas

3.2 DE ARCHEOLOGISCHE BELEIDSKAART VAN PEEL EN MAAS

De archeologische waarde- en verwachtingenkaart is echter ongeschikt om te gebruiken als kaart in een bestemmingsplan. Voor dit doel is een eenvoudiger kaart – een *beleidskaart* – noodzakelijk met een overzichtelijke legenda. Een legenda die inzichtelijk maakt voor welke gebieden op de (bestemmings)plankaart straks een dubbelbestemming archeologie geldt en die een koppeling mogelijk maakt met de voor de gebieden voorgestelde oppervlakte- en dieptegrenzen ten aanzien van de archeologische onderzoeksplicht. De kaart maakt uiteraard ook inzichtelijk voor welke gebieden geen archeologische onderzoeksplicht geldt. De *beleidskaart* Peel en Maas is opgenomen als separate bijlage bij dit document.

³ Met name via coördinator Dhr. H. Bouten te Helden-Panningen, in samenwerking met de archeologische werkgroepen/ heemkundeverenigingen van Peel en Maas.

3.3

PEEL EN MAAS DOOR DE EEUWEN HEEN

Bij het onderzoek voor de verwachtingenkaart is in kaart gebracht waar sporen van de vroegere bewoners van de gemeente te verwachten zijn. De oudste bewoners van het gebied trokken al in de Oude Steentijd, zo'n 50.000 jaar geleden, rond door een toendragebied. Sporen van deze rondtrekkende jagers-verzamelaars zijn aangetroffen in Kampsteeg en Baarlo.

Rond 10.000 jaar geleden begon het klimaat op te warmen: sporen van bewoning uit deze periode vinden we dan ook op de overgangen van drogere gebieden naar water, omdat daar de beste gebruiksmogelijkheden van het landschap te vinden waren. In en rond het water waren vissen en watervogels te vinden, op de drogere delen groeiden verschillende soorten wilde gewassen, noten, bessen en wortels. Op plaatsen als de Kesselse heide, het Kloeteven, de Kampsteeg en de Molenstraat te Maasbree zijn voorwerpen teruggevonden die gebruikt zijn door deze eerdere bewoners.

Vanaf 5300 voor Christus deed een nieuwe ontwikkeling zijn intrede: de landbouw. De eerste boeren vestigden zich op de vruchtbare lössgronden. Duizend jaar later woonden er ook boeren in de huidige gemeente Peel en Maas. Veel is er niet van ze aangetroffen: een enkele scherf van een urn wijst erop dat er misschien beperkte bewoning is geweest.

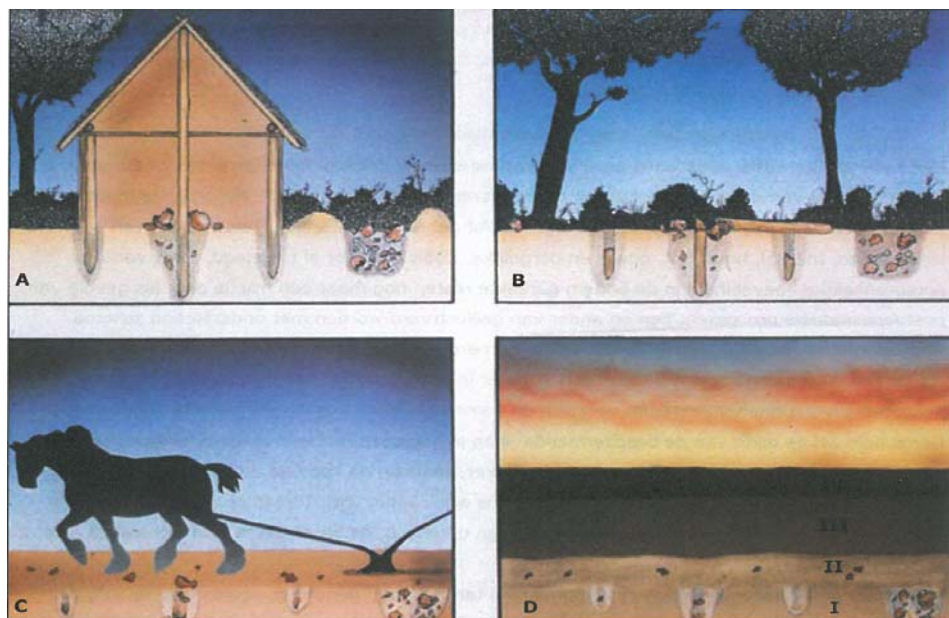
In de Bronstijd leerden de bewoners van Peel en Maas brons bewerken en gebruiken. Ze leefden nog altijd van een gemengd boerenbestaan, waar veeteelt en akkerbouw een belangrijke rol speelden. In de gemeente zijn urnenvelden aangetroffen bij de Dubbroek en op de Hazenakkerweg, waar deze boeren hun gecremeerde doden begroeven. In de navolgende periode werd niet alleen brons, maar ook ijzer bewerkt. Gedurende de IJzertijd bleef er ook onafgebroken bewoning in de gemeente. Families leefden samen met hun vee onder een dak, in grote boerderijen die in groepjes bij elkaar stonden. Voor de landbouw gebruikten ze een ingenieus systeem van kleine akkertjes, waarvan een deel braak lag en een deel bebouwd werd. Deze akkertjes worden raatakkers of *celtic fields* genoemd. Net buiten de gemeente, in de gemeente Venlo, zijn sporen van zo'n *celtic field* aangetroffen. Sporen van een grafveld uit deze periode zijn aangetroffen bij de Napoleonsbaan in Zuid-Baarlo.

In de Romeinse Tijd lag de huidige gemeente Peel en Maas binnen de grenzen van het Romeinse Rijk. Hoewel de bewoning in deze periode vooral direct lang de Maas te vinden was, zijn er wel sporen aangetroffen in Maasbree, Kessel en Baarlo, zoals een tufstenen altaar dat is gevonden onder de parochiekerk in Kessel. Waarschijnlijk heeft er een Romeinse verbindingsweg door de gemeente gelopen, die op de plaats van de huidige weg Kessel-Helden-Meijel lag.

Na het ineensinken van het Romeinse Rijk blijft het lange tijd stil in de regio. Pas in de Late Middeleeuwen ontstaan er weer nederzettingen, waarvan sommige tot op de dag van vandaag voortbestaan.

Van de archeologische sporen die de mens in het verleden in Peel en Maas heeft achtergelaten is aan de oppervlakte tegenwoordig niet veel meer te zien. Veel van de archeologische sporen zijn in de loop van de Late Middeleeuwen onder een door de boeren opgebrachte akkerlaag van plaggen vermengd met mest terecht gekomen. Deze akkerlaag zorgt er in veel gevallen voor dat de archeologische resten bij ploegen en graafwerkzaamheden beschermd worden. Een en ander wordt in onderstaand schema weergegeven.

Figuur 1: Overzichtsschema van archeologische formatieprocessen op een nederzettingsterrein met (hypothetische) bewoning in de IJzertijd (A). na het opgeven van de nederzetting vervallen de achtergebleven resten geleidelijk en regeneert de vegetatie (B). In de Middeleeuwen wordt het gebied opnieuw ontgonnen. De oorspronkelijke woonlaag wordt omgezet en regelmatig geploegd zodat ca de eerste 30 cm vanaf het voormalig looppniveau verandert in een homogene cultuurlaag. Scherven en andere artefacten worden uit de sporen geploegd en in de cultuurlaag opgenomen. Als het materiaal aan de oppervlakte komt, verweert het. Bodemsporen vervangen door allerlei bodemkundige processen zoals plant en dierwerking en uitspoeling. Organische materiaal zoals hout en bot vergaat boven de grondwaterspiegel (C). In de loop van de Late Middeleeuwen ontstaat er door plaggenbemesting een dik plaggendek dat de sporen en oude cultuurlaag afdekt. Bij normale ploegwerkzaamheden (ca 30 cm diep) worden oudere cultuurlagen op den duur niet meer geraakt. Bovendien worden allerlei bodemvormende processen vertraagd (D). (Naar Kortlang 1987).

3.4 CONCLUSIE EN UITGANGSPUNTEN

Door het opstellen van een eigen waarden- en verwachtingenkaart heeft de gemeente Peel en Maas een nauwkeurig beeld van haar gemeentelijk verleden. Hierdoor is het beter mogelijk een afgewogen beleid op te stellen. De archeologische verwachtingen zijn aanzienlijk verfijnd en verbeterd op gemeenteniveau. De gemeente heeft gefaciliteerd in uitgebreid bureauonderzoek, waardoor deze kosten niet meer ten laste van de burger hoeven te komen. Overigens weten ondernemers nu aan de voorkant precies of en welk archeologisch onderzoek noodzakelijk is. Zoals aangegeven is de verwachtingenkaart de basis om te komen tot een archeologische beleidskaart.

Het is aan te bevelen de gemeentelijke geschiedenis op bredere schaal in te zetten in aansluitende beleidsterreinen zoals RO, educatie en toerisme, sociaal beleid enzovoorts. Op die manier raakt de geschiedenis niet alleen beter ingebed, maar wordt ook actief gebruik gemaakt van de meerwaarde die het verhaal van Peel en Maas biedt aan inwoners en bezoekers.

Beleidsuitgangspunten

Peel en Maas stelt de archeologische waarden- en beleidskaart vast en neemt de archeologische waarden op in alle toekomstige bestemmingsplannen.

De gemeente is bij de vaststelling van bestemmingsplannen verplicht om de aanwezige of te verwachten archeologische waarden conform de verwachtingen- en beleidskaart mee te nemen. In planregels wordt voor gebieden met een archeologische (verwachtings)waarde vastgelegd of en wanneer archeologisch onderzoek wordt verplicht gesteld. Concreet zal de verstoorder verplicht worden om voorafgaande aan de versterking van de bodem onderzoek te doen naar de aanwezigheid van archeologische resten.

4 Wat kan Peel en Maas met archeologie?

Selecteren en benutten

4.1 KEUZES MAKEN? JA!

Een niet onaanzienlijk deel van het grondgebied in Peel en Maas kent een middelhoge tot hoge archeologische verwachting. Dat wil zeggen dat de kans aanwezig is dat bij verstoring van deze gebieden archeologische resten zullen worden aangetroffen. Uitgaande van het principe dat archeologiebeleid tegelijkertijd verantwoord en praktisch uitvoerbaar moet zijn, betekent dit dat er keuzes gemaakt moeten worden.

Nu is selecteren onder de grond ingewikkelder dan daarboven. Boven de grond kan worden geselecteerd aan de hand van feitelijk te constateren waarden, terwijl onder de grond meestal op basis van aannames moet worden gewerkt. Die aannames zijn niet altijd even eenduidig. Van sommige gebieden kan op basis van geomorfologie en bekende vindplaatsen worden aangegeven dat de kans op belangrijke archeologische resten groot is, terwijl van andere gebieden duidelijk is dat als gevolg van bodemverstoringen in het verleden deze kans juist klein is. Om betrouwbare uitspraken te kunnen doen over de verwachte archeologie, is er een methodiek ontwikkeld om gefaseerd te achterhalen wat er aan archeologie te vinden is op een ontwikkellocatie. Deze methodiek wordt aangeduid met het proces van Archeologische Monumentenzorg, kortweg het AMZ-proces.

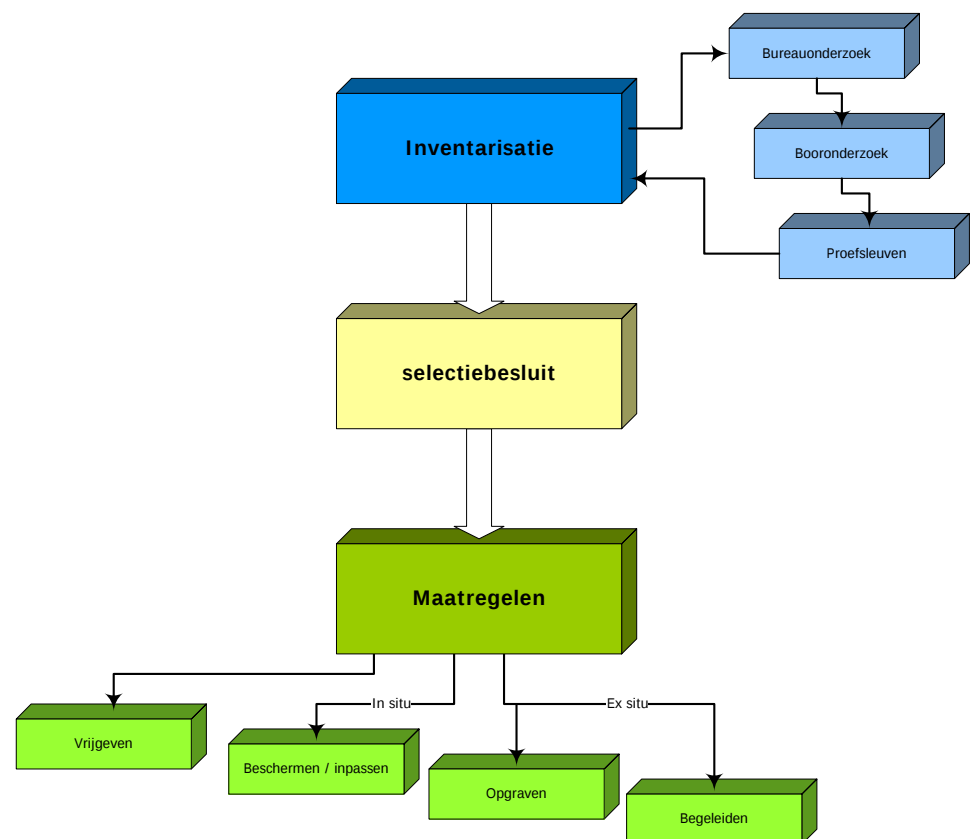
Voor er een schop de grond in gaat, wordt er een uitgebreide bureaustudie gedaan. Het plangebied wordt bestudeerd, de bekende archeologische gegevens worden bekeken en er wordt een verwachting opgesteld. Voor het gemeentelijk grondgebied is dit al gedaan bij het opstellen van de verwachtingenkaart (zie vorig hoofdstuk). Is er reden om aan te nemen dat de bodem ernstig verstoord is, en er dus geen archeologie meer aanwezig zal zijn, dan is verder onderzoek niet nodig en kan de bouw beginnen. Lijkt het erop dat er wel overblijfselen uit het verleden aangetroffen kunnen worden, dan wordt dat nader onderzocht. Is de bodemopbouw intact? Zijn er sporen aanwezig? In wat voor staat zijn die? En zijn deze behoudenswaardig?

Wordt er niets aangetroffen, of zijn de overblijfselen van een dermate slechte kwaliteit dat we er niets meer van kunnen leren, dan kan besloten worden om geen verder onderzoek meer te doen. Zijn er wel resten uit het verleden aangetroffen in goede staat, dan doet men een uitspraak over de behoudenswaardigheid van de aangetroffen overblijfselen. Hoe belangrijk zijn deze resten? Willen we die intact in de bodem bewaren? Soms is het mogelijk de

bouwplannen aan te passen, waardoor de archeologie bewaard kan blijven onder bijvoorbeeld een park. Meestal kan dat niet: in dat geval wordt alles opgegraven. In onderstaand figuur is het AMZ-proces schematisch weergegeven. Hoe kan de gemeente Peel en Maas hierin selecteren? Hiervoor zijn twee soorten normen ontwikkeld, die hieronder gepresenteerd worden.

4.2 KWANTITATIEVE NORMEN

Kwantitatieve normen hebben betrekking op de eerste fase van het AMZ-proces: de inventarisatie. Wanneer moet een inventariserend onderzoek worden uitgevoerd? De Wet op de archeologische monumentenzorg gaat uit van de noodzaak van archeologisch onderzoek bij bodemingrepen met een omvang groter dan 100 m².

Monumenten
wet

Gemeenten mogen echter van die norm afwijken (naar boven en naar beneden) als zij daarvoor een deugdelijke archeologische inhoudelijke motivering aanvoeren. De Monumentenwet zegt hierover in artikel 41a: **De artikelen 39, 40 en 41 zijn niet van toepassing op projecten met een oppervlakte kleiner dan 100 m²; de gemeenteraad kan een hiervan afwijkende andere oppervlakte vaststellen.**

Nu de gemeente een archeologische waarden en beleidskaart heeft laten opstellen kan een eigen planologisch regime, met voor de gemeente Peel en Maas eigen passende ondergrenzen, worden gemotiveerd. Het gaat hierbij om de omvang van de zone waarbinnen de daadwerkelijke bodemverstoring zelf plaatsvindt, niet om de omvang van het plangebied als geheel of het perceel waarop de bodemverstoring.

Oude situatie

Een ondergrens van 100m² betekent in de praktijk in Peel en Maas straks dat voor nagenoeg alle af te geven omgevingsvergunningen voor de activiteit bouwen, aanleggen of slopen een archeologische onderzoeksplicht geldt. Zowel voor de gemeente als voor de vergunningaanvrager betekent dit een substantiële lastenverzwaring. Een dergelijke ondergrens is niet overal even noodzakelijk omdat de kans dat er archeologische sporen worden aangetroffen, niet overal even groot is. Vooronderzoek voorschrijven in gebieden met een lage trefkans is niet zinvol. Daarentegen is het ook niet verstandig grote plangebieden niet te laten onderzoeken waarvan vermoed wordt dat er archeologische vondsten aanwezig zijn.

Huidig beleid

Het is dus verstandig ondergrenzen vast te stellen die aansluiten bij de archeologische verwachting of waarde van de bodem *en* die geen onnodige lastenverzwaring met zich meebrengen voor vergunningaanvrager en gemeente. Het terugbrengen van de onderzoeksplicht is bovendien een van de doelstelling die de provincie Limburg nastreeft en die zij heeft geformuleerd in haar subsidiebeleid bij het opstellen van archeologische waarden- en verwachtingenkaarten.

Diepte van de ingreep; een vaste ondergrens van 40 cm

Vanuit de archeologie is een algemeen geaccepteerde verstoringsdiepte van 30 cm een maximale diepte. Omdat de meeste grondverstoringen tegenwoordig (bijvoorbeeld regulier agrarisch grondgebruik en aanleg funderingen) echter al tussen de 30 en 40 cm plaatsvinden, is ervoor gekozen voor de gehele gemeente een dieptegrens van 40 cm te hanteren. Diepe grondbewerkingen zoals diepploegen, ondergronden, diepwoelen en dergelijke gaan sowieso dieper dan 40 cm. Door de ondergrens op 40 cm te zetten kunnen gewone bewerkingen wel doorgang vinden, terwijl tegelijkertijd zorgvuldig met de archeologie wordt omgegaan. Uit landelijke jurisprudentie blijkt dat 40 cm een gangbare en geaccepteerde ondergrens is voor archeologiebeleid.

Binnen het huidige archeologische beleid kennen we de volgende zeven archeologische waardecategorieën:

1. Wettelijk beschermde archeologische monumenten (waarde-archeologie 1)
2. Terreinen van zeer hoge archeologische waarde (waarde-archeologie 2)
3. Terreinen van hoge archeologische waarde (waarde-archeologie 3)
4. Terreinen met een hoge archeologische verwachtingswaarde (waarde-archeologie 4)
5. Terreinen met een middelhoge archeologische verwachtingswaarde (waarde-archeologie 5)
6. Gebieden met een lage archeologische verwachtingswaarde
7. Gebieden zonder een archeologische verwachting.

Schematisch ziet dat er zo uit (wettelijke beschermde monumenten niet opgenomen):

	IKAW (oude situatie)	Beleidskaart Zeer hoge arch. waarde	Beleidskaart: Hoge arch. Waarde en verwachting	Beleidskaart Middel-hoge verwachting	Beleidskaart: Lage verwachting
Oppervlakte verstoring	100 m ²	100 m ²	250 m ²	2.500 m ²	n.v.t.
Diepte verstroing	n.v.t.	40 cm	40 cm	40 cm	n.v.t.

Inhoudelijke toelichting op de zeven archeologische waardecategorieën:

***Wettelijk beschermde archeologische waarden en zeer hoge waarden
(categorie 1 en 2): zie hieronder***

Gebieden met een wettelijk beschermde archeologische waarde (categorie 1: dit zijn bijvoorbeeld de aanwezige rijksmonumenten) kennen een aparte status en voor eventuele bodemingrepen dient een vergunning bij het Ministerie van OCW aangevraagd te worden. Specifiek voor het plangebied Schrames heeft de gemeente Peel en Maas gekozen voor een ondergrens van 50m². Voor terreinen met een zeer hoge waarde (categorie 2) geldt een ondergrens van 100m². Deze gebieden komen echter nauwelijks voor in Peel en Maas. Nadere toelichting volgt in paragraaf 4.3.

***Hoge archeologische waarde en hoge verwachting (waardecategorie 3 en 4):
250 m²***

Wat betreft de gebieden met een hoge verwachting kiest de gemeente Peel en Maas ervoor hier een ruimere ondergrens te hanteren van 250 m².

Het oppervlaktecriterium is gebaseerd op de archeologische trefkans. Hoe kleiner deze is, hoe groter een onderzoeksgebied moet zijn om een redelijke kans te creëren archeologische relictten aan te treffen. Op grond van maatschappelijke

overwegingen, maar ook op grond van inhoudelijke overwegingen is voor gebieden met een hoge verwachtingswaarde gekozen voor een vrijstellingsgrens van 250 m², omdat de aard van eventueel te verwachten archeologische resten die op een dergelijke beperkte schaal in de meeste gevallen (per individueel geval) geen wezenlijke inhoudelijke (wetenschappelijke) bijdrage zullen leveren. Vanuit maatschappelijk oogpunt wordt rekening gehouden met het feit dat de kosten van professioneel archeologisch onderzoek bij dergelijke kleine bodemingrepen meestal niet in verhouding staan tot de kosten van het plan. Om nieuwe vindplaatsen met relevante archeologische informatie te kunnen opsporen moet dus ook hier sprake zijn van een minimale omvang.

Daarnaast is ervoor gekozen om het (particulier) bouwen van een enkel huis zoveel mogelijk vrij te stellen van onderzoekslast. Verreweg de meeste nieuwbouwhuizen (eventueel met garage) hebben een verstoringoppervlakte van minder dan 250 m². Ook moet de gemeente dieptegrenzen hanteren. Voor een hoge verwachting stelt de gemeente een dieptegrens van 40 cm vast.

Middelhoge verwachting (waardecategorie 5): 2.500 m²

Voor wat betreft de gebieden met een middelhoge archeologische verwachting sluit de gemeente Peel en Maas aan bij het regime dat eerder ook werd gehanteerd door de provincie Limburg. Dit betekent dat voor gebieden met een middelhoge archeologische verwachting in Peel en Maas een ondergrens geldt van 2500 m². De door de provincie Limburg in het verleden gehanteerde systematiek om archeologisch onderzoek ook verplicht te stellen voor ingrepen (ongeacht de grootte) die binnen een afstand van 50 meter plaatsvinden vanaf een vindplaats, neemt de gemeente Peel en Maas niet over. Met een totaal aantal verschillende vindplaatsen van ruim 200 in de gemeente zal een dergelijke systematiek de lasten voor vergunningaanvragers en gemeente verhogen. Bovendien zijn de meeste van deze vindplaatsen ingebed in gebieden die volgens de kaart al een verwachtingswaarde hebben. Voor een middelhoge verwachting stelt de gemeente een dieptegrens van 40 cm vast.

Lage verwachting: geen onderzoeksplicht

De gemeente Peel en Maas stelt geen onderzoeksplicht in voor gebieden met een lage archeologische verwachting. De kans op sporen is in deze gebieden immers klein. Voorschriften dat in deze gebieden, bijvoorbeeld vanaf een verstoring van 10.000m², vooronderzoek zou moeten plaatsvinden achten wij niet proportioneel – want de kans dat er sporen of vondsten worden aangetroffen bij inventariserend onderzoek is uitermate gering en de kosten hoog vanwege de noodzakelijke intensiteit en grote oppervlakte die onderzocht dient te worden. Daarbij is het opstellen van een verwachtingenkaart juist er voor bedoeld *daar* onderzoek te laten verrichten, waar de kans daadwerkelijk aanwezig is dat er sporen worden aangetroffen. Het voorschrijven van onderzoek in gebieden met een lage archeologische verwachting tast bovendien het draagvlak voor de archeologie aan.

Slotsom

Met de hierboven genoemde grenzen is een goed evenwicht gevonden tussen de uitgangspunten 'verantwoord', ook in archeologische zin, en 'praktisch uitvoerbaar', zoals verwoord in de inleiding. De ondergrenzen zijn ruimer dan de in de wet genoemde grens van 100 m² en zorgen daarmee voor een lastenverlichting voor de burger.

Van belang is wel in het oog te blijven houden dat de provincie Limburg het gebied Maasdal-Kessel en Beekdalen-Noord als bijzonder onderzoeksgebied (provinciaal aandachtsgebied) heeft aangewezen. Afstemming met de provincie, in een zo vroeg mogelijk stadium, voor verstoringen in dat gebied is derhalve zeer raadzaam.

De ondergrenzen voor de gemeente zijn schematisch samengevat in Bijlage II.

4.3

KWALITATIEVE NORMEN

Waar opgegraven wordt, worden keuzes gemaakt. Het is namelijk niet mogelijk om alle archeologische sporen in de bodem in Peel en Maas te onderzoeken en te bewaren, hoe graag we dat soms ook zouden willen. Van belang is dan het maken van verantwoorde keuzes. Maar wat is dan belangrijk, en wie bepaalt dat? Enige houvast biedt de waardering zoals die in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie is opgenomen: hierin kan per onderzoek worden bepaald of een vindplaats behoudenswaardig is. Uiteindelijk is de keus echter aan de gemeente. De Wet op de archeologische monumentenzorg bevat immers geen inhoudelijke norm wat gemeenten wel en niet zouden moeten bewaren. In Nederland is door het rijk geïnventariseerd wat we precies weten, en ook wat we niet weten, over de verschillende perioden in ons land. Dat is opgenomen in de Nationale Onderzoeksagenda (NoaA).

Limburg is één van de weinige provincies in Nederland waar een dergelijk overzicht ook beschikbaar is voor haar grondgebied. Maar wat betekent dat voor de gemeente Peel en Maas? Hoe kan het invullen van een landelijke of provinciale kennislacune bijdragen aan de eigen geschiedenis? Als er archeologisch onderzoek verricht moet worden, heeft dat er alleen maar baat bij als dat in een groter kader past. Het zou jammer zijn als de archeologische rapporten uiteindelijk in een kast verdwijnen, en er niets met de opgedane kennis wordt gedaan. Door onderzoek uit te laten voeren in een samenhangend kader, voegt elk onderzoek gericht iets toe aan het gemeentelijk verleden. Op die manier wordt archeologisch onderzoek niet alleen een last, maar kan het ook bijdragen aan de gemeentelijke identiteit van Peel en Maas. Een gemeentelijke onderzoeksagenda kan een dergelijk kader vormen en bevat dan ook specifiek lokale aandachtspunten. Uiteraard moet er gebruik gemaakt worden van het overzicht op landelijk en regionaal gebied, om tot een afgewogen agenda te kunnen

komen. Op basis van de onderzoeksagenda kan vervolgens gericht invulling worden gegeven aan kennislacunes binnen de gemeentelijke geschiedenis.

4.4 ARCHEOLOGIE (MEER) BENUTTEN?

Sporen in de bodem en vondsten uit de bodem vertellen een verhaal. Waar woonden de vroegere bewoners van Peel en Maas, waar leefden ze van, welke relaties onderhielden ze met naburige dorpen en steden? Door aansluiting te zoeken bij het verleden in het inrichten van het huidige landschap kan archeologie ook een bijzondere ontwikkelkracht worden. Door het verhaal van het verleden te vertellen kan meerwaarde worden verleend aan ontwikkelingen. Door de gestegen belangstelling voor cultuur in het algemeen en erfgoed in het bijzonder, ontstaat er een nieuw perspectief voor erfgoed: benutting van dit erfgoed voor andere doelen dan pure educatie of behoud. Erfgoed wordt meer en meer vanuit economische of maatschappelijke perspectieven bekeken. Het maatschappelijke rendement van erfgoed laat zich uitdrukken in aspecten als burgertrots of ambassadeurschap van de gemeente.

Er zijn verschillende vormen van benutting denkbaar.

Op de korte termijn kan archeologie via tijdelijke media voor een groter publiek worden ontsloten. Historisch interessante periodes of thema's kunnen op tijdelijke pagina's worden toegevoegd aan de website van de gemeente, bij grote(re) archeologische onderzoeken kunnen folders worden uitgebracht of tijdelijke tentoonstellingen worden ingericht.

Een aantrekkelijke manier van "benutten": open dagen tijdens een opgraving

Als het gaat om het benutten van archeologie op de meer lange termijn kan gedacht worden aan het verbinden van archeologie met andere beleidsterreinen. Zo zijn archeologie en landschap nauw met elkaar verbonden. De mens heeft immers altijd gebruik gemaakt van het landschap: eerst door die delen te bewonen die daarvoor het meest geschikt waren, later door het landschap naar eigen behoefte in te richten. Archeologie biedt tal van aanknopingspunten bij dit streven, niet alleen in recreatieve zin maar ook als versterker van de identiteit

van de gemeente. De betrokkenheid van burgers is een belangrijk aspect bij het archeologiebeleid van Peel en Maas. Immers: archeologie is een laag in onze directe leefomgeving. Cultuurhistorie als 'imagobepaler' verbindt mensen met het gebied waar zij in wonen. Onderzoeksthema's voor Peel en Maas kunnen worden gebruikt bij de *citymarketing* van de gemeente. Citymarketing is het definiëren van de identiteit van een plaats of gemeente, en daar vervolgens gerichte acties uit te laten voortvloeien die het imago van de gemeente onderstrepen en uitdragen. Rond de identiteit van de nieuw gefuseerde gemeente kan archeologie een versterkende rol spelen. Het is dan ook aan te bevelen om aan te sluiten bij lopende initiatieven op het gebied van citymarketing. Erfgoed en citymarketing hebben een sterke band met elkaar. Het erfgoed in een gemeente is vaak beeldbepalend voor die gemeente. Zo horen glas en Leerdam bij elkaar, religie en Staphorst, vis en Urk, zilver en Schoonhoven, kaas en Gouda, textiel en Tilburg en jenever en Schiedam. De grachtengordel hoort bij Amsterdam zoals de St. Servaes bij Maastricht. Erfgoed kan gericht worden om daarmee citymarketing verder inhoud te geven. Een voorbeeld is de Floriade bij Venlo, waar de archeologie die in het gebied aanwezig is gericht wordt ingezet bij de identiteit van de Floriade op het gebied van duurzaamheid. De aanwezige archeologie heeft geleid tot het thema '5.000 jaar landbouwinnovatie' en zet de visie van de Floriade extra kracht bij.

Archeologie kan, zelfs als het onzichtbaar onder de grond aanwezig is, beleefbaar worden gemaakt door middel van concrete producten als fiets- en wandelroutes, maar ook door het plaatsen van kunstobjecten die verwijzen naar het verhaal van het verleden langs deze routes. Een cultuurhistorisch profiel is een nuttig instrument voor het realiseren van de voornoemde zaken. De resultaten van eventueel archeologisch onderzoek voorafgaand aan de ruimtelijke ontwikkeling kunnen worden gebruikt bij het ruimtelijk ontwerp of de landschappelijke inrichting, en op die manier meerwaarde verlenen aan de betreffende ontwikkeling. Dit wordt wel aangeduid met *return on investment*.

De publicaties omtrent de opgravingen op Schrames en de nu lopende tentoonstelling in ons heemkundemuseum 't Kerkeböske zijn voorbeelden van mogelijkheden waarmee archeologie kan bijdragen aan de identiteit van de gemeente Peel en Maas.

4.5 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

De gemeente Peel en Maas beschikt nu over een set gewogen ondergrenzen, waarbij ook de belangen van de landbouw zijn meegenomen. Dit leidt tot de volgende beleidsuitgangspunten.

Peel en Maas kiest voor verschillende archeologische (verwachtings)waarden.

De gemeente Peel en Maas kent zeven verschillende archeologische waardecategorieën:

1. Wettelijk beschermde archeologische monumenten (waarde-archeologie 1)
2. Terreinen van zeer hoge archeologische waarde (waarde-archeologie 2)
3. Terreinen van hoge archeologische waarde (waarde-archeologie 3)
4. Terreinen met een hoge archeologische verwachtingswaarde (waarde-archeologie 4)
5. Terreinen met een middelhoge archeologische verwachtingswaarde (waarde-archeologie 5)
6. Terreinen met een lage archeologische verwachtingswaarde en
7. Terreinen zonder een archeologische verwachting.

Peel en Maas hanteert voor de ondergrens onderzoeksplicht verschillende verstoringsoppervlakten bij verschillende archeologische verwachtingswaarden.

De Wet op de archeologische monumentenzorg stelt een oppervlakteondergrens voor bodemingrepen van 100 m² waarvoor een onderzoeksplicht geldt. De gemeente mag van deze ondergrens gemotiveerd afwijken. Een diepteondergrens is wettelijk nooit vastgelegd, maar wordt in Nederland standaard meestal op 30 cm gehouden. Dat wil zeggen dat bij bodemingrepen groter én dieper dan deze ondergrenzen onderzoek verplicht is naar de archeologische waarden in het gebied.

De gemeente Peel en Maas wijkt gemotiveerd af van deze 100 m² ondergrens voor de diverse waardecategorieën:

1. Bij wettelijk beschermde monumenten is bij planinitiatieven altijd een vergunning van het rijk nodig;
2. Bij terreinen met een vastgestelde zeer hoge archeologische waarde blijft de ondergrens 100 m²;
3. Bij terreinen met een vastgestelde hoge archeologische waarde zoals de historische kernen wordt de ondergrens 250 m²;
4. Bij terreinen met een hoge archeologische verwachting wordt de ondergrens gesteld op 250 m²;
5. Bij terreinen met een middelhoge archeologische verwachting wordt de ondergrens 2.500 m².
6. Aan terreinen met een lage archeologische verwachting zijn geen nadere onderzoeksvoorschriften verbonden.
7. Aan terreinen zonder archeologische verwachtingen zijn geen nadere onderzoeksvoorschriften verbonden.

Peel en Maas stelt twee diepteondergrenzen vast.

In plaats van de huidige gangbare diepte-ondergrens van 30 cm, hanteert de gemeente generiek een diepte van 40 cm bij terreinen met een archeologische

(verwachtings)waarde. Voor gebieden met een lage verwachtingswaarde geldt geen diepte-ondergrens. Voor terreinen waarvan vaststaat dat deze door moderne agrarische bewerking dieper zijn bewerkt geldt een nog nader te bepalen diepte-ondergrens.

Peel en Maas legt op maatschappelijk verantwoorde wijze de juiste aandacht bij de archeologisch waardevolle gebieden.

Onderzoeksplicht geldt dus alleen bij terreinen met een archeologische (verwachtings)waarde als beide ondergrenzen (oppervlakte én diepte) bij bodemingrepen worden overschreden.

5 Hoe regelt Peel en Maas archeologie?

Bestemmingsplan, beleidskaart, verstoringenkaart, facilitering van de landbouw, inbedding in de eigen organisatie

5.1 INLEIDING

Het vastleggen van de omgang met het bodemarchief gebeurt door gemeenten hoofdzakelijk via bestemmingsplannen. Het is daarom van belang als gemeente Peel en Maas te bezien op welke wijze dat in dit ruimtelijke ordeningsinstrument het beste kan geschieden. Een ander instrument zou een erfgoedverordening kunnen zijn.

Wil de gemeente Peel en Maas de omgang met archeologische waarden in de bodem goed regelen, dan is het ook zaak na te denken over mogelijke consequenties van deze nieuwe verplichting voor de ambtelijke organisatie. Zelfstandig besluiten over de omgang met het bodemarchief brengt immers een aantal taken met zich mee. Hieronder worden deze verschillende (meer regelgevende en organisatorische) aspecten verder toegelicht.

5.2 WAAROM ARCHEOLOGIE IN DE BESTEMMINGSPANNEN

Op grond van de Wet op de archeologische monumentenzorg is de gemeente verplicht om bij het vaststellen van nieuwe bestemmingsplannen danwel aanpassing(en) van oude plannen, rekening te houden met archeologie. Indien dit niet gebeurt, *kan* de provincie Limburg – op basis van de huidige Wro - bijvoorbeeld een zienswijze indienen; dat betekent vertraging in de voortgang van bestemmingsplannen en dat dient voorkomen te worden.

Ook heeft de provincie de bevoegdheid – op basis van de Wamz - archeologische attentiegebieden aan te wijzen. Consequentie hiervan is dat gemeenten worden verplicht hun bestemmingsplan(nen) te wijzigen. Het is derhalve zinvol, als gemeente Peel en Maas, rekening te houden met archeologie in de bestemmingsplannen in Peel en Maas.

Van belang is wel in het oog te blijven houden dat de provincie Limburg het gebied Maasdal-Kessel en Beekdalen-Noord als bijzonder onderzoeksgebied (provinciaal aandachtsgebied) heeft aangewezen. Afstemming met de provincie, in een zo vroeg mogelijk stadium, voor verstoringen in dat gebied is derhalve zeer raadzaam. In relatie tot het bestemmingsplan betekent dit dat de gehanteerde ondergrenzen met de provincie afgestemd moeten zijn. Voor wat betreft het onderzoek dat eventueel uitgevoerd wordt bij bodemverstoring, geldt

dat Programma's van Eisen in nauw overleg met de provincie moeten worden opgesteld.

5.3

ARCHEOLOGIE VASTLEGGEN IN DE BESTEMMINGSPANNEN

Met de vaststelling van dit beleidsplan kan de gemeente Peel en Maas (op)nieuw vast te stellen bestemmingsplannen 'archeoproof' maken zodat aan de wettelijke eis wordt voldaan. Daarmee is de conditie archeologie evenwel nog niet geregeld in *alle* bestemmingsplannen. In de loop der jaren, bij een voortgaande actualisering van bestemmingsplannen, zal de conditie archeologie, zoals vastgelegd in dit beleidsplan, langzamerhand gaan gelden in alle bestemmingsplannen. Nadeel hiervan is dat in het ene bestemmingsplan de omgang met het bodemarchief wel is geregeld en in andere bestemmingsplannen niet. Een bepaalde mate van rechtsongelijkheid is hiervan het gevolg.

Verankering van archeologie in bestemmingsplannen (1), het mogelijk aanwijzen van bepaalde archeologische terreinen op basis van de monumentenverordening (2) danwel het kiezen voor planologische bescherming middels een versnelde aanpassing van bestemmingsplannen (3) is een afweging tussen tijd, beschikbare middelen en het gewenste beschermingsniveau van het bodemarchief. Daarnaast moet in ieder geval bij elke omgevingsvergunningaanvraag direct inzichtelijk zijn of er ook een archeologisch rapport overlegd moet worden ten bate van de vergunningaanvraag.

Archeologie wordt opgenomen als dubbelbestemming

Archeologie wordt opgenomen in alle nieuwe bestemmingsplannen van de gemeente Peel en Maas en wordt onderdeel van de omgevingsvergunning.

Archeologie wordt opgenomen als dubbelbestemming: dit betekent dat een gebied of perceel meerdere bestemmingen kan hebben, bijvoorbeeld een agrarische en een archeologische bestemming. Dit kan zowel verenigbaar als strijdig met elkaar zijn. De dubbelbestemming wordt als tweede laag op de plankaart aangebracht. De gemeente stelt hiervoor via de bestemmingsplannen nieuwe planregels op.

Uitzonderen "bestaande" agrarische bouwvlakken

Ten behoeve van bestemmingsplan buitengebied wordt ondernemers de mogelijkheid gegeven om met een onderbouwing (= bedrijfsontwikkelingsplan) hun bouwvlak te vergroten. Aan vergrotingen van het bouwvlak tot 10%-15% van het huidige bouwvlak worden geen extra onderzoekeneisen gesteld.

Bij een gewenste uitbreiding van meer dan 10%-15% zal de aanvrager extra onderzoeken moeten verrichten. De onderzoeksplicht voor archeologie geldt in de gebieden met een dubbelbestemming waarde archeologie. Op de verbeelding wordt deze dubbelbestemming in verband met archeologische (verwachtings)waarde opgenomen. In de planregels worden de agrarische bouwvlakken (zoals opgenomen in het nieuwe bestemmingsplan buitengebied)

uitgezonderd van de dubbelbestemming. Bij werkzaamheden dienen archeologische vondsten conform de monumentenwet echter wel gemeld te worden.

Voorbeeld: een intensieve veehouderij heeft binnen het bouwvlak (nieuwe bouwvlak) nog ruimte om een stal op te richten. Het betreffende bedrijf ligt in een gebied met hoge archeologische verwachtingswaarde. Het totale te verstoren oppervlak zal groter zijn dan 250m². Daarnaast zal de verstoringdiepte > 40 cm zijn gezien de mestkelders onder de stal. Op basis van de beleidsuitgangspunten zal deze ondernemer geen archeologisch vooronderzoek hoeven te doen. Bij uitbreiding van het bouwvlak zal deze onderzoeksplicht overigens wel gelden (zoals dat nu ook al het geval is op het moment dat een planologische procedure gevolgd moet worden).

Peel en Maas houdt ook rekening met de mate van verstoring van moderne woonwijken en bedrijventerreinen: Bij moderne (naoorlogse) woonwijken en bedrijventerreinen wordt in gebieden met een hoge archeologische verwachting rekening gehouden met de te verwachten mate van verstoring van eventueel aanwezige archeologische resten. Een hoge verwachtingswaarde wordt waar mogelijk beredeneerd bijgesteld tot bijvoorbeeld een middelhoge verwachtingswaarde, waardoor de ondergrenzen onderzoeksplaat worden verruimd.

Bestemmingsplan of erfgoedverordening?

De gemeente heeft ook een mogelijkheid om via een erfgoedverordening voorschriften wat betreft archeologie op te nemen vooruitlopend op nieuwe bestemmingsplannen. De gemeente Peel en Maas kiest er echter expliciet voor om de nieuwe beleidsregels voor de conditie archeologie bij actualisering van bestemmingsplannen, mee te nemen. Concreet betekent dit dat alle bestemmingsplannen uiterlijk in 2013 archeologie-proof zijn. Archeologie wordt dan in alle bestemmingsplannen als dubbelbestemming meegenomen.

5.4 VERSTORINGENKAART VOOR PEEL EN MAAS

Zoals reeds opgemerkt heeft de gemeente Peel en Maas een uitzonderingspositie in Limburg. In deze gemeente komen diepe grondbewerkingen door aspergetelers, laanboomkwekerijen en teelt van schorseneren relatief veel voor. Door de gevarieerde en goede landbouwgronden worden deze al generaties bewerkt. Bij de genoemde teelten zijn verstoringdieptes dieper dan 40 cm eerder regel dan uitzondering. Speciaal voor deze typen van landbouw is een inventarisatie verricht en een zogenaamde verstoringenkaart opgesteld.

Er is een gemeentedeekkende veldinventarisatie uitgevoerd om de aspergevelden, boomkwekerijen (alleen de boomkwekers die bomen in de grond kweken, die dieper wortelen dan 40 cm) en schorseneren (alleen in Maasbree) in kaart te brengen. De inventarisatie heeft plaatsgevonden op basis van de huidige,

bestaande percelen en percelen waarvan we weten dat er vroeger diepe grondbewerkingen hebben plaatsgevonden. Deze inventarisatie is door het netwerk van amateur-archeologen en met input van de LLTB uitgevoerd.

De verstoringenkaart wordt gepubliceerd op de gemeentelijke website en ter inzage gelegd. Tevens wordt er een inloopmiddag georganiseerd waarbij grondeigenaren en grondbewerkers de percelen kunnen controleren en eventueel andere reeds in het verleden verstoorde percelen op kunnen geven. De eigenaren van de vermelde percelen dienen op te geven wat de aard van de verstoring is en tot welke diepte deze heeft plaatsgevonden. 10 % van de opgegeven percelen wordt steekproefsgewijs gecontroleerd. In samenwerking met de lokale amateurarcheologen en professionele archeologen zal ten behoeve van de steekproef een aantal boringen en profielputjes worden gezet en gegraven om de dieptes van de moderne bodembewerking te bestuderen. Op basis van de steekproef zal een gemiddelde dieptebewerking worden vastgesteld die voor alle in kaart gebrachte percelen zal gaan gelden als generieke diepteondergrens. Dit betekent dat op deze percelen niet de 40 cm als ondergrens diepteverstoring geldt, maar een nader vast te stellen gemiddelde diepte. Want 'verstoord' betekent niet vanzelfsprekend dat er geen archeologie meer aanwezig is. Dit is een redelijk unieke werkwijze in Nederland en helemaal toegespitst op het lokale gebruik van Peel en Maas.

Conclusie

Juist omdat de land/tuinbouw met een dieper bodemverstorend karakter (asperge- en schorsenerenteelt en laanbomenteelt) een belangrijke economische rol speelt in de gemeente, is na overleg tussen de gemeente en de betrokken agrarische sector, vertegenwoordigd door de LLTB, een oplossing gevonden voor een tegemoetkoming in de diepte van de algemeen geldende diepteondergrens van 40 cm. Op basis van een inventarisatie van dieper bewerkte percelen, in de vorm van een verstoringenkaart en een onderzoek door middel van een steekproef van 10 % van de dieper bewerkte percelen. Wordt een nieuwe, diepere, gemiddelde grens vastgesteld voor de percelen op de verstoringenkaart. Tot deze diepte kunnen de agrariërs hun grond bewerken zonder een aanlegvergunning te hoeven aanvragen. Het nieuwe beleid is erop gericht de ondernemers niet onnodig te hinderen, maar wel om de archeologische resten zo goed mogelijk te bewaren.

5.5 ARCHEOLOGIE EN HANDHAVING

De gemeente Peel en Maas kent een integraal toezichts- en handhavingsbeleid, dat volgens vastgestelde prioriteiten, planmatig, programmatisch, meetbaar en volgens vaste uitgangspunten en juridische randvoorwaarden wordt uitgevoerd.

Door het opstellen van een archeologische waarden- en beleidskaart en een verstoringenkaart is er voorafgaande aan het vaststellen van dit beleid

geïnvesteed in draagvlak en zijn met name de agrarische grondbewerkers gefaciliteerd. Hierdoor zijn we 'zacht aan de voorkant' maar zijn we 'hard aan de achterkant' als we constateren dat de afspraken zoals we die met elkaar maken worden overtreden.

Toezichthouders en handhavers van de gemeente Peel en Maas voeren gebiedscontroles uit. Op het moment dat geconstateerd wordt dat er diepe grondbewerking (> 40 cm, of de vastgestelde gemiddelde diepte op de verstoringenkaart) plaats vindt in de gebieden met een dubbelbestemming archeologie zonder dat hiervoor een aanlegvergunning is afgegeven riskeert de overtreder het volgende:

- de activiteiten kunnen met directe ingang worden stilgelegd. Op dat moment zal er alsnog een omgevingsvergunning moeten worden aangevraagd en onderzoek moeten worden verricht. Tot het moment van afgifte van de omgevingsvergunning kunnen de activiteiten (de diepe grondbewerking) niet worden uitgevoerd;
- voor omgevingsvergunningen die achteraf worden aangevraagd kunnen dubbele leges in rekening worden gebracht;
- daarnaast is in de Wet economische delicten een koppeling gelegd met de Wabo met als gevolg dat er strafrechtelijk kan worden opgetreden tegen het verrichten van activiteiten zonder omgevingsvergunning.

Conclusie/ uitgangspunt

Het toezicht op de planregels voor archeologie uit de bestemmingsplannen worden meegenomen bij gebiedstoezicht door gemeentelijke toezichthouders en handhavers in de gebieden met dubbelbestemming archeologie. Door middel van de facilitering in het kader van dieptebewerking voor specifieke percelen zijn we zacht aan de voorkant maar hard aan de achterkant. Als bij controle blijkt dat illegale diepe grondbewerking plaatsvinden zonder dat er onderzoek is verricht naar de archeologische waarden zal gehandhaafd worden.

5.6 ROL AMATEURARCHEOLOGEN IN PEEL EN MAAS

Bij de totstandkoming van dit beleidstuk is een groot beroep gedaan op de aanwezige amateurarcheologen die Peel en Maas rijk is. Ze hebben een belangrijke rol gespeeld bij het tot stand komen en verfijnen van zowel de archeologische verwachtingenkaart als de verstoringenkaart. Hiermee hebben zij hun meerwaarde voor het archeologische beleid reeds bewezen. De amateurarcheologen geven aan ook in de verdere uitvoering van het archeologiebeleid een (grotere) rol te willen spelen. Archeologie blijft zoals eerder opgemerkt maatwerk per casus. Bij archeologische onderzoeken zullen bodemonderzoek en (proef)boringen een rol blijven spelen. Hierbij zijn de amateurarcheologen een onmisbare schakel.

Voorstel is dan ook om de rol van (het netwerk van) amateurarcheologen te vergroten. De amateurarcheologen kunnen aan het beleid bijdragen met publieksvoorlichting (kennis en kunde), maatwerk en begeleiding bij (niet onderzoeksplichtig) bodemonderzoek en fungeren als loketfunctie naar burgers. Verder kunnen zij ondersteuning leveren bij onderzoeken door archeologische bedrijven.

5.7 CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

De gemeente Peel en Maas neemt archeologie als dubbelbestemming op in al haar bestemmingsplannen. Om de agrarische sector te faciliteren stelt de gemeente een verstoringenkaart op, die diepere grondbewerkingen voor nu en in de toekomst op een goed afgewogen manier mogelijk moet maken, zonder dat direct een aanlegvergunning dient te worden aangevraagd. Daarnaast worden intern de werkprocessen op orde gebracht zodat archeologie op een goede manier ingebed is en uitgevoerd wordt. Daarbij wordt de rol van onze amateurarcheologen vergroot.

Voor de gemeente Peel en Maas gelden dan de volgende uitgangspunten

Peel en Maas stelt twee diepteondergrenzen vast.

In plaats van de huidige gangbare diepte-ondergrens van 30 cm, hanteert de gemeente generiek een diepte van 40 cm bij terreinen met een archeologische (verwachtings)waarde. Voor gebieden met een lage verwachtingswaarde geldt geen diepte-ondergrens. Voor terreinen waarvan vaststaat dat deze door moderne agrarische bewerking dieper zijn bewerkt geldt een nog nader te bepalen diepte-ondergrens. Zie uitgangspunt verstoringenkaart.

Peel en Maas omarmt het in de Wamz vastgestelde principe: de verstoorder betaalt.

Bij een bodemingreep waarbij beide ondergrenzen worden overschreden is een onderzoek noodzakelijk. Uit inventariserend onderzoek zal blijken of er archeologische resten in het plangebied aanwezig zijn. Indien geen behoudenswaardige archeologisch resten aangetroffen of te verwachten zijn, dan is nader onderzoek niet nodig. Indien deze wel aanwezig zijn, wordt vervolgens bekeken of en welke maatregelen nodig zijn (bescherming door behoud in de bodem of opgraven). De kosten van het (voor)onderzoek en eventuele maatregelen ter bescherming van de resten zijn voor rekening van de initiatiefnemer.

Peel en Maas kiest ervoor om regulier agrarisch grondgebruik en bestaande bouwvlakken van agrariërs vrij te geven.

Dat wil zeggen dat bij regulier agrarisch grondgebruik (o.a. ploegen tot een diepte van max. 40 cm) geen nadere onderzoeksplicht geldt, ongeacht de archeologische verwachtingswaarde van dat gebied. Daarnaast worden de

agrarische bouwvlakken (zoals opgenomen in het nieuwe bestemmingsplan buitengebied) uitgezonderd van de dubbelbestemming archeologie. Archeologische vondsten die tijdens graafactiviteiten aangetroffen worden dienen conform de monumentenwet wel gemeld te worden.

Peel en Maas houdt rekening met de mate van verstoring van moderne woonwijken en bedrijventerreinen.

Bij moderne (naoorlogse) woonwijken en bedrijventerreinen wordt in gebieden met een hoge archeologische verwachting rekening gehouden met de te verwachten mate van verstoring van eventueel aanwezige archeologische resten. Een hoge verwachtingswaarde wordt waar mogelijk beredeneerd bijgesteld tot bijvoorbeeld een middelhoge verwachtingswaarde, waardoor de ondergrenzen onderzoeksplicht worden verruimd.

Peel en Maas neemt voorschriften voor archeologie op middels de nieuwe bestemmingsplannen.

De gemeente heeft ook een mogelijkheid om via een erfgoedverordening voorschriften wat betreft archeologie op te nemen vooruitlopend op nieuwe bestemmingsplannen. De gemeente Peel en Maas kiest er echter expliciet voor om de nieuwe beleidsregels voor de conditie archeologie bij actualisering van bestemmingsplannen mee te nemen. Concreet betekent dit dat alle bestemmingsplannen uiterlijk in 2013 archeologie-proof zijn.

Peel en Maas stelt een verstoringenkaart op.

De gemeente Peel en Maas faciliteert de potentiële agrarische verstoorder door het opstellen van een bewerkingsdieptekaart (verstoringenkaart) en het beredeneerd aanpassen van de ondergrens verstoringdiepte naar een gemiddelde bewerkingsdiepte. Alle percelen waarvan de bodem in de laatste decennia door agrarische bodembewerking, specifiek t.b.v. asperge- en schorsenerenteelt en boomteelt tot grotere diepte (> 40 cm) zijn bewerkt worden daar waar mogelijk in kaart gebracht. Na een representatieve steekproef worden deze percelen voor wat betreft de diepte-ondergrens archeologische onderzoeksplicht in plaats van 40 cm norm, vrijgesteld tot een beredeneerde generieke diepte. Er wordt vanuit gegaan dat tot deze bewerkte diepte geen behoudenswaardige archeologie meer aanwezig is.

Peel en Maas kiest voor een steekproef van 10% voor het bepalen van de bewerkingsdiepte.

Om een verantwoorde afweging te kunnen maken, dient de dieptevrijstelling beredeneerd en onderbouwd te zijn. Peel en Maas kiest voor een steekproefsgewijze controle van 10 % van het totale oppervlak van de geïnventariseerde, diep bewerkte percelen.

Peel en Maas faciliteert de amateurarcheologen.

De rol van amateurarcheologen wordt vergroot. De amateurarcheologen kunnen een waardevolle bijdrage leveren aan de voorlichting van burgers (loketfunctie: kennis en kunde), maatwerk en begeleiding leveren bij (niet onderzoeksplichtig)

bodemonderzoek en assisteren bij professionele opgravingen. Uiteindelijk leidt de inzet van amateurarcheologen tot een verfijning van de beleidskaart en het inperken van risico's bij toevalsvondsten.

Peel en Maas houdt toezicht op mogelijke overtreding van het archeologiebeleid.

Het toezicht op de voorschriften uit de bestemmingsplannen voor archeologie worden meegenomen bij gebiedstoezicht door gemeentelijke toezichthouders in de gebieden van zeer hoge archeologische waarde en met middelhoge en hoge verwachtingswaarde. Door middel van de facilitering in het kader van dieptebewerking is de gemeente 'zacht aan de voorkant' maar 'hard aan de achterkant'. Als bij controle blijkt dat illegale diepe grondbewerking plaatsvinden zonder dat er onderzoek is verricht naar de archeologische waarden zal gehandhaafd worden.

6 Bijlagen

6.1 LEESWIJZER

Met dit beleidsplan is het mogelijk om, zoals de nieuwe Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz) aangeeft, aan de zorgplicht voor het archeologisch bodemarchief te voldoen. Daarbij is dit beleidsplan de basis om archeologie voortaan als conditie binnen de ruimtelijke ordening mee te wegen. Dit gehele beleidsstuk is ook in digitale vorm terug te vinden op **bijgevoegde cd-rom**. Met de hierop volgende bijlagen kan het archeologisch beleid daadwerkelijk geïmplementeerd worden in de gemeente Peel en Maas.

Bijlage I -Archeologische waarden- en verwachtingenkaart (separaat)

Hier vindt u de waarden- en verwachtingenkaart van Peel en Maas. De kaart geeft voor het grondgebied van Peel en Maas aan voor welke gebieden een hoge, een middelhoge en een lage archeologische verwachtingen geldt. Tevens zijn op de kaart de reeds gekende archeologische waarden opgenomen.

Bijlage II - Kwantitatieve normen (separaat)

Hier vindt u een matrix met daarop een met de beleidskaart overeenkomende aanduiding van de verschillende typen gebieden in Peel en Maas waarbij is aangegeven bij welke oppervlakte en diepte van de bodemingreep onderzoek moet worden verricht.

Bijlage III - Archeologische beleidskaart (separaat)

Hier vindt u de beleidskaart waarop voor de gehele gemeente is aangegeven in welke delen van de gemeente geen archeologisch onderzoek hoeft te worden verricht en in welke delen wel onderzoek wordt gevraagd.

Bijlage V - Financiële onderbouwing

Hierin staat een financiële onderbouwing van de gemaakte keuzes en de consequenties in termen van benodigde fte's en uitvoeringslasten.

Bijlage VI - Begrippen en afkortingen

Hier vindt u een lijst van gebruikte begrippen en afkortingen.

De volgende bijlage is vanwege zijn bijzondere omvang enkel in digitale vorm bijgevoegd (cd-rom):

Bijlage - Rapport bij de archeologische waarden-en verwachtingenkaart Hier vindt u een verantwoording van de gevolgde werkwijze wat betreft de totstandkoming van de archeologische waarden-en verwachtingenkaart Peel en Maas.

Bijlage I, II en III

6.2 ARCHEOLOGISCHE WAARDEN- EN VERWACHTINGENKAART PEEL EN MAAS

(separate bijlage)

6.3 KWANTITATIEVE NORMEN: MATRIX MET ONDERGRENZEN

(separate bijlage)

6.4 ARCHEOLOGISCHE BELEIDSKAART

(separate bijlage)

	archeologische gebieden	verstoringsdiepte	verstoringsoppervlakt	wel of geen onderzoeksplicht?
1	- Wettelijk beschermde monumenten - Gemeentelijke archeologische monumenten - plangebied Schrames	nvt	nvt	algemeen: vergunningaanvraag bij Rijk conform monumentenwet.
		-	-	
		-	-	
		> 40 cm	> 50 m2	
2	gebieden van (zeer hoge) archeologische waarde - Historische hoeven, kasteel-, kerk- en - kloosterterreinen, schansen, (water-)molenlocaties (voordragen gemeentelijke monumentenlijst)	> 40 cm	> 100 m2	algemeen: bij voorkeur plaatsen op gemeentelijke Monumentenlijst (zie cat. 1)
		nee	-	geen onderzoeksplicht
		ja	nee	geen onderzoeksplicht, wél gemeentelijke afweging waarnemingen door amateurarcheologen
		ja	ja	onderzoeksplicht (inwinnen advies over aard uit te voeren onderzoek)
3	gebieden van (hoge) archeologische waarde - historische kernen overig (dorpen en gehuchten) - AMK-terreinen van (hoge) archeologische waarde	> 40 cm	> 250 m2	
		nee	-	geen onderzoeksplicht
		ja	nee	geen onderzoeksplicht, wél gemeentelijke afweging begeleiding door amateurarcheologen
		ja	ja	onderzoeksplicht (inwinnen advies over aard uit te voeren onderzoek)
4	gebieden met verwachtingswaarde hoog	> 40 cm	> 250 m2	
		nee	-	geen onderzoeksplicht
		ja	nee	geen onderzoeksplicht, wél gemeentelijke afweging waarnemingen door amateurarcheologen
		ja	ja	onderzoeksplicht (inwinnen advies over aard uit te voeren onderzoek)
5	gebieden met verwachtingswaarde middelhoog	> 40 cm?	> 2500 m2?	
		nee	-	geen onderzoeksplicht
		ja	nee	geen onderzoeksplicht, wél gemeentelijke afweging waarnemingen door amateurarcheologen
		ja	ja	onderzoeksplicht (inwinnen advies over aard uit te voeren onderzoek)
6	gebieden met verwachtingswaarde laag	geen	geen	geen onderzoeksplicht Eventueel waarnemingen door amateurarcheologen
7	gebieden zonder archeologische verwachting	geen	geen	geen onderzoeksplicht

Bijlage VI

6.5 BEGRIPPEN EN AFKORTINGEN

- *AMZ - Archeologische Monumenten Zorg* – proces/cyclus dat de stappen weergeeft die doorlopen moeten worden in geval een archeologische onderzoeksplicht geldt voor een gebied.
- *Archeologievriendelijk bouwen* – bouwmethode waardoor aanwezige archeologie onaangetast in de bodem kan blijven.
- *Archeologisch gebied met lage verwachting* – gebied aangeduid op de beleidskaart, waarvan de verwachting is dat er geen of weinig belangrijke archeologie aanwezig is, of waar eerder archeologisch onderzoek heeft uitgewezen dat er geen of geen verwachtings- of waardevolle archeologie meer aanwezig is. Deze gebieden kennen geen archeologische verplichtingen bij bodemingrepen.
- *Archeologisch onderzoeksgebied* – gebied aangeduid op de beleidskaart, waarvan de exacte archeologische waarde nog niet bekend is. In deze gebieden dient voorafgaand aan bodemingrepen groter en dieper dan de ondergrens onderzoek te worden uitgevoerd om vast te stellen of de bodemingreep eventueel aanwezige archeologie kan aantasten. Hiervoor gelden specifieke voorschriften.
- *Archeologisch waardevol gebied* – gebied aangeduid op de beleidskaart waarvan de archeologische waarde bekend is en bodemingrepen enkel uitgevoerd kunnen worden als deze voldoen aan specifieke voorschriften.
- *Begeleiding* – tijdens de uitvoering van een civiele ingreep kijkt de archeoloog over de schouders van de civiele aannemer mee. Indien nodig krijgt de archeoloog even de tijd om archeologische resten te bekijken en te documenteren. Voordeel van archeologische begeleiding is dat de archeologie niet vooraf uit de bodem wordt gehaald, zoals bij een opgraving, maar gelijk oplopend met de civiele ingreep. Dit proces wordt conform KNA-richtlijnen uitgevoerd.
- *Behoudenswaardig* – archeologie die op basis van de waarderingscriteria belevingswaarde, inhoudelijke kwaliteit en fysieke kwaliteit is aangeduid als belangrijke archeologie en daardoor het behouden waard is.
- *Behoud ex situ* - veiligstellen van archeologische resten door opgraven of archeologische begeleiding van civiele werkzaamheden.
- *Behoud in situ* - veiligstellen van archeologische resten ter plaatse in de bodem.
- *Beleidskaart* - kaart van het gemeentelijk grondgebied waarop de verschillende aanduidingen van archeologische verwachtings- en waardevolle gebieden is aangegeven.

- *Belevingswaarde* - waarderingscriterium om behoudenswaardigheid van archeologie vast te stellen. Met behulp van vragen over schoonheid- en herinneringswaarde wordt de belevingswaarde bepaald.
- *Booronderzoek* - veldonderzoek waarin archeologische verwachting geformuleerd in bureauonderzoek wordt getoetst. Hierin kan de bodemgesteldheid worden vastgesteld (*verkennend booronderzoek*) en de aanwezigheid van archeologische resten (*karterend booronderzoek*).
- *Bureauonderzoek* - 'desk-research' waarbij geïnventariseerd wordt wat de archeologische potentie is van een plangebied. Vormt de eerste stap in de inventarisatiefase.
- *Contour* - omvang van archeologische vindplaats.
- *Eisen* - eisen die gesteld worden aan de verschillende onderzoeken in het proces van de Archeologische Monumentenzorg.
- *Fysieke bescherming* - maatregelen treffen die ertoe leiden dat archeologische resten niet aangetast (kunnen) worden.
- *Fysieke kwaliteit* - waarderingscriterium om behoudenswaardigheid van archeologie vast te stellen. Met behulp van vragen over gaafheid en conservering wordt de belevingswaarde bepaald.
- *IKAW* - Indicatieve Kaart Archeologische Waarden
- *Initiatiefnemer* - in archeologische wereld gebruikelijke term voor persoon die bodemingreep doet en daardoor verplicht is het archeologisch onderzoek te laten uitvoeren en financieren.
- *Inhoudelijke kwaliteit* - waarderingscriterium om behoudenswaardigheid van archeologie vast te stellen. Met behulp van vragen over zeldzaamheid, informatie- en ensemblewaarde wordt de inhoudelijke kwaliteit bepaald.
- *Inpassing* - het aanpassen van ruimtelijke plannen / ontwerpen, zodat aanwezige archeologie niet bebouwd wordt.
- *Inventarisatie* - eerste fase van de Archeologische Monumenten Zorg, waarin aanwezigheid en waarde van archeologische resten kan worden vastgesteld.
- *IVO - Inventariserend Veldonderzoek* - onderzoek binnen inventarisatiefase, bestaande uit boor- en vervolgens proefsleuvenonderzoek.
- *Karteren* - onbekende archeologische resten opsporen en begrenzen. Doorgaans gebeurt dit in het Inventariserend VeldOnderzoek - Booronderzoek.
- *KNA - Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie*. Hierin staan de processen beschreven volgens welke archeologisch onderzoek uitgevoerd dient te worden. Archeologisch uitvoerders dienen alle werk conform KNA uit te voeren.
- *Kwalitatieve normen* - samenstel van gemeentelijke waarderingscriteria en selectieagenda.
- *Kwantitatieve normen* - oppervlakte- en dieptegrenzen die gesteld worden waaronder archeologisch onderzoek verplicht wordt gesteld. Deze

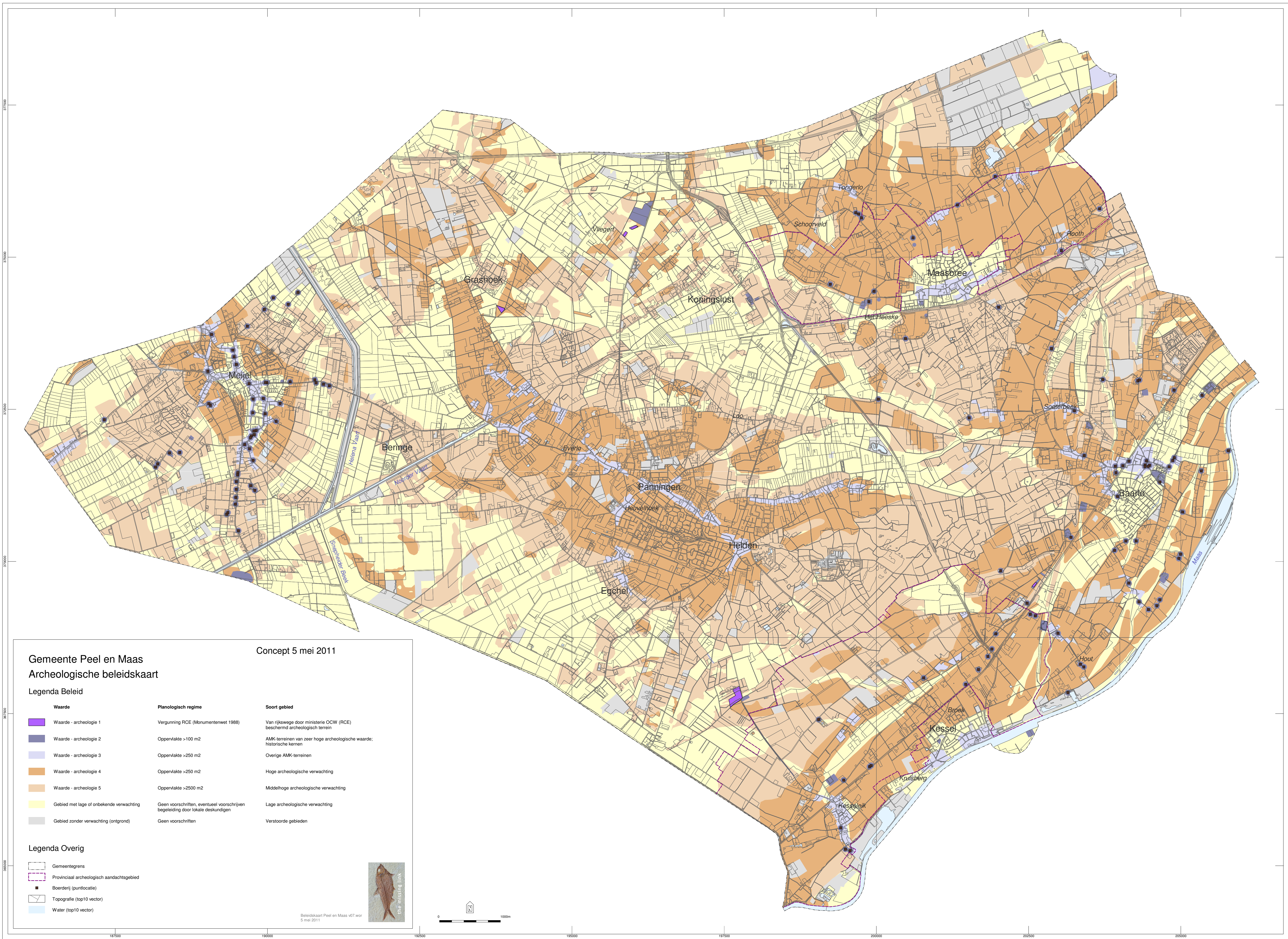

normen zijn afhankelijk van de legenda-eenheid van de beleidskaart waarbinnen het gebied valt.

- *Maatregel* – methode om behoudenswaardige archeologie veilig te stellen. Dit kunnen inpassing/fysieke bescherming, opgraving en archeologische begeleiding zijn.
- *Monumentenverordening* – gemeentelijke verordening waarin omgang met gemeentelijke (archeologische) monumenten is geregeld. De monumentenverordening kan ook gehanteerd worden wanneer vigerende bestemmingsplannen nog niet zijn geactualiseerd met betrekking tot archeologisch beleid.
- *Normen* – samenstel van *kwantitatieve normen* en *kwalitatieve normen*.
- *Ondergrens* – oppervlakenorm waaronder archeologisch onderzoek niet vereist is. De ondergrenzen kunnen variëren per agenda-eenheid van de archeologische beleidskaart.
- *Onderzoeksvragen* – vragen die voorafgaand aan archeologisch onderzoek worden gesteld om gericht onderzoek te verrichten.
- *Opgraving* – het veiligstellen van archeologische resten door deze uit de bodem te halen.
- *Oppervlaktekartering* – methode, waar mogelijk uitgevoerd voorafgaand aan het booronderzoek, waarmee percelen worden belopen om zichtbare vondsten in kaart te brengen.
- *Perioden* – archeologische tijdsblokken.
- *PvA - Plan van Aanpak*
- *PvE - Programma van Eisen* – Hierin worden de eisen aan het onderzoek vastgelegd, zoals bij een proefsleuvenonderzoek, opgraving, archeologische begeleiding of fysieke bescherming.
- *Proefsleuvenonderzoek* - Doel van proefsleuvenonderzoek is om de aard, omvang, datering, gaafheid, conservering en inhoudelijke kwaliteit van de archeologische resten vast te stellen ('*waarderen*'). Onderzoek wordt in de vorm van een steekproef van de contour volgend uit het booronderzoek uitgevoerd; met de proefsleuven wordt in de regel tussen de 5 en 10 % van het oppervlak onderzocht.
- *RCE- Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed*
- *Rijksmonument* – Archeologische vindplaats die wettelijke bescherming geniet conform Monumentenwet 1988 / Wet op de archeologische monumentenzorg 2007
- *Selectieadvies* – advies over behoudenswaardigheid van de aangetroffen archeologie dat door archeologisch uitvoerder of adviseur is opgesteld na uitvoering van het proefsleuvenonderzoek.
- *Selectiebesluit* – formeel besluit door bevoegd gezag inzake archeologie waarmee wordt vastgesteld welke (delen van de) aangetroffen archeologisch behoudenswaardig is.
- *Selectieagenda* – archeologische perioden en thema's die de gemeente van belang acht.

- *Selectiebeleid* – onderbouwing van de keuzes die de gemeente heeft gemaakt ten aanzien van archeologische perioden en thema's. Uitkomst van het selectiebeleid is de selectieagenda.
- *Thema's* – archeologische onderwerpen.
- *Verdrag van Malta* – verdrag dat in Valletta, Malta is ondertekend door de Europese lidstaten en de omgang met het archeologisch erfgoed regelt. Ook wel aangegeven als *Verdrag van Valletta* of kortweg *Malta*.
- *Verkennen* – vaststellen of de bodemgesteldheid dusdanig is dat archeologische resten aanwezig en intact kunnen zijn. Doorgaans gebeurt dit in het Inventariserend VeldOnderzoek - Booronderzoek.
- *Verstoring* – door bodemingrepen als funderen, aanleg van kelders, ondergrondse parkeergarages e.d. kunnen mogelijk aanwezige archeologische resten aangetast zijn.
- *Verwachtingenkaart* – Kaart waarop de verwachting voor aanwezigheid archeologie binnen het gemeentelijk grondgebied is aangegeven.
- *Vindplaats* – contour waarbinnen zich archeologie bevindt
- *Waarderen* - de waarde van archeologische resten bepalen door aard, omvang, datering, gaafheid, conservering en inhoudelijke kwaliteit van de resten vast te stellen. Doorgaans gebeurt dit in het Inventariserend VeldOnderzoek – proefsleuven.
- *Waarderingscriteria* - aan de hand van deze criteria wordt bepaald of een archeologische vindplaats behoudenswaardig is en of deze vervolgens langs de gemeentelijke selectieagenda gehouden dient te worden.
- Wamz – Wet op de Archeologische Monumentenzorg (Wijziging op onder andere de Monumentenwet 1988); de wettelijke basis voor de omgang met archeologie; in werking getreden per 1 september 2007
- WRO – Wet op de Ruimtelijke Ordening 1962
- Wro – Wet ruimtelijke ordening 2008

Gemeente Peel en Maas
Archeologische beleidskaart

Concept 5 mei 2011

Legenda Beleid

Waarde	Planologisch regime	Soort gebied
Waarde - archeologie 1	Vergunning RCE (Monumentenwet 1988)	Van rijkswaag door ministerie OCW (RCE) beschermd archeologisch terrein
Waarde - archeologie 2	Oppervlakte >100 m2	AMK-terreinen van zeer hoge archeologische waarde; historische kernen
Waarde - archeologie 3	Oppervlakte >250 m2	Overige AMK-terreinen
Waarde - archeologie 4	Oppervlakte >250 m2	Hoge archeologische verwachting
Waarde - archeologie 5	Oppervlakte >2500 m2	Middelhoge archeologische verwachting
Gebied met lage of onbekende verwachting	Geen voorschriften, eventueel voorschrijven begeleiding door lokale deskundigen	Lage archeologische verwachting
Gebied zonder verwachting (ontgrond)	Geen voorschriften	Verstoorte gebieden

Legenda Overig

- Gemeentegrens
- Provinciaal archeologisch aandachtsgebied
- Boerderij (puntlocatie)
- Topografie (top10 vector)
- Water (top10 vector)

Beleidskaart Peel en Maas v07.wor
5 mei 2011

	archeologische gebieden	verstoringdiepte	verstoringsooppervlak	wel of geen onderzoeksplicht?
1	- Wettelijk beschermde monumenten - Gemeentelijke archeologische monumenten - plangebied Schrames	nvt - - > 40 cm	nvt - - > 50 m2	algemeen: vergunningaanvraag bij Rijk conform monumentenwet.
2	gebieden van (zeer hoge) archeologische waarde - Historische hoeven, kasteel-, kerk- en kloosterterreinen, schansen, (water-)molenlocaties (voordragen gemeentelijke monumentenlijst)	> 40 cm nee ja ja	> 100 m2 - nee ja	algemeen: bij voorkeur plaatsen op gemeentelijke Monumentenlijst (zie cat. 1) geen onderzoeksplicht geen onderzoeksplicht, wel gemeentelijke afweging waarnemingen door amateurarcheoloog onderzoeksplicht (inwinnen advies aard uit te voeren onderzoek)
3	gebieden van (hoge) archeologische waarde - historische kernen overig (dorpen en gehuchten) - AMK-terreinen van (hoge) archeologische waarde	> 40 cm nee ja ja	> 250 m2 - nee ja	geen onderzoeksplicht geen onderzoeksplicht, wel gemeentelijke afweging begeleiding door amateurarcheoloog onderzoeksplicht (inwinnen advies over aard uit te voeren onderzoek)
4	gebieden met verwachtingswaarde hoog	> 40 cm nee ja ja	> 250 m2 - nee ja	geen onderzoeksplicht geen onderzoeksplicht, wel gemeentelijke afweging waarnemingen door amateurarcheoloog onderzoeksplicht (inwinnen advies over aard uit te voeren onderzoek)
5	gebieden met verwachtingswaarde middelhoog	> 40 cm? nee ja ja	> 2500 m2? - nee ja	geen onderzoeksplicht geen onderzoeksplicht, wel gemeentelijke afweging waarnemingen door amateurarcheoloog onderzoeksplicht (inwinnen advies over aard uit te voeren onderzoek)
6	gebieden met verwachtingswaarde laag	geen ja ja	geen ja ja	geen onderzoeksplicht Eventueel waarnemingen door amateurarcheologen
7	gebieden zonder archeologische verwachting	geen	geen	geen onderzoeksplicht